

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2021 m. spalio 27 d.
(OR. en)

13290/21

WTO 247

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2021 m. spalio 27 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generaliniam sekretoriui Jeppe TRANHOLMUI-MIKKELSENIUI

Komisijos dok. Nr.:	COM(2021) 654 final
Dalykas:	KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI dėl ES prekybos susitarimų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2021) 654 final.

Pridedama: COM(2021) 654 final

Briuselis, 2021 10 27
COM(2021) 654 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

dėl ES prekybos susitarimų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo

{SWD(2021) 297 final}

TURINYS

I.	Įvadas.....	2
II.	Visapusiškas ES prekybos susitarimų teikiamų galimybių išnaudojimas.....	8
II.1.	Prekyba su lengvatinės prekybos partneriais. Pagrindiniai pokyčiai 2020 m.....	8
II.2.	Įgyvendinant ES prekybos susitarimus padaryta pažanga. Keturių regionų (Azijos, Amerikų, kaimyninių šalių ir Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno šalių) pavyzdžiai	12
III.	Parama mažosioms ir vidutinėms įmonėms naudojantis prekybos susitarimais.....	23
IV.	Kliūčių šalinimas ir sprendimų paieška.....	29
IV.1.	Esama prekybos kliūčių padėtis ir jų šalinimas daug iššūkių sukėlusiais metais.....	29
IV.2.	Lengvesnės sąlygos teikti skundus. Vieno langelio sistema	36
V.	Dvišalis ir daugiašalis prekybos įsipareigojimų vykdymo užtikrinimas: ginčų sprendimas	38
V.1.	Naudojimasis ginčų sprendimo procedūromis.....	38
V.2.	PDV srities arbitrų ir ekspertų rezervų atnaujinimas	41
V.3.	Reagavimas į ginčų sprendimo kliūtis.....	41

2021 m. metinė įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo ataskaita

I. Įvadas

Tai yra pirmoji Komisijos konsoliduota ataskaita dėl prekybos taisyklių įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo veiksmų. Ji teikiama po to, kai 2020 m. liepos 24 d. Komisijoje buvo paskirtas pirmasis **už prekybos taisyklių laikymosi užtikrinimą atsakingas vyriausiasis pareigūnas**, kuris prižiūrės veiksmingą ES prekybos susitarimų įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą ir jam vadovaus, be to, yra aiškiai įgaliotas teikti ataskaitas Europos Parlamentui, taip pat Tarybai ir visuomenei. Ši ataskaita, kuri bus skelbiama kasmet, yra pagrindinė minėtojo įgaliojimo vykdymo priemonė.

Pirmininkės U. von der Leyen vadovaujamos Komisijos pastangos **dar griežčiau įgyvendinti** prekybos įsipareigojimus ir **užtikrinti jų vykdymą** grindžiamos dviem pagrindiniais veiksniais: pirma, po 10 metų trukusio intensyvių ir sėkmingų derybų laikotarpio, per kurį ES lengvatinio prekybos režimo susitarimų tinklas išsiplėtė, dabar ES turi skirti vis daugiau dėmesio visapusiškam ir veiksmingam tų susitarimų įgyvendinimui; antra, per pastaruosius kelerius metus pasaulio prekybos politikos aplinka iš esmės pasikeitė ir kyla naujų sunkumų. Be kita ko, randasi su struktūriniu disbalansu, vienodų sąlygų užtikrinimu ir patekimu į rinką susijusių problemų, taip pat ES prekybos partneriai politiniu lygmeniu taiko nepagrįstas vienašales ribojamąsias priemones ar net ekonominę prievartą – visus šiuos klausimus ES turi spręsti ryžtingiau.

Ataskaitos struktūra

Ataskaitoje aptariamos **keturios įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo prioritetinės sritys**:

1. visapusiškas ES prekybos susitarimų teikiamų galimybių išnaudojimas (II skyrius);
2. parama mažosioms ir vidutinėms įmonėms naudojantis prekybos susitarimais (III skyrius);
3. kliūčių šalinimas ir sprendimų paieška (IV skyrius) ir
4. dvišalis ir daugiašalis prekybos įsipareigojimų vykdymo užtikrinimas: ginčų sprendimas (V skyrius).

Ataskaitoje pristatomas ekonomiškai reikšmingiausių ES prekybos susitarimų poveikis ir veiksmai, kurių ėmėsi Komisija, siekdama pašalinti prekybos ir investavimo kliūtis trečiųjų šalių rinkose. Į vieną ataskaitą sujungiamos buvusi metinė ES prekybos susitarimų įgyvendinimo ataskaita¹ ir atitinkamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, taip pat buvusi metinė Prekybos ir investavimo kliūčių ataskaita². Ataskaitoje informuojama apie

¹ Pirmoji ataskaita paskelbta 2017 m.; paskutinė ketvirtoji ataskaita COM(2020) 705 (2020 m. lapkričio 12 d.) pateikiama adresu: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2020\)705&lang=lt](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2020)705&lang=lt).

² Pirmoji ataskaita paskelbta 2010 m.; paskutinė dešimtoji ataskaita COM(2020) 236 (2020 m. birželio 15 d.) pateikiama adresu: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2020\)236&lang=lt](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2020)236&lang=lt).

veiklą, kurią Komisija, bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, vykdo pagal patekimo į rinką strategiją, siekdama pagerinti patekimo į rinką sąlygas ir padėti MVĮ geriausiai išnaudoti ES prekybos susitarimus, taip pat pristatomas Komisijos darbas su pilietine visuomene. Taip pat pranešama apie prekybos taisyklių vykdymo užtikrinimo veiksmus, kurių Komisija ėmėsi pagal Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) ginčų sprendimo mechanizmus, dvišaliuose prekybos susitarimuose ir pagal ES Prekybos kliūčių reglamentą³. Galiausiai ataskaitoje pateikiama 37 pagrindinių ES prekybos susitarimų 2020 m. (prekės) ir 2019 m. (paslaugos) prekybos ir investavimo statistinių duomenų ir nurodomi iki 2021 m. antro ketvirčio pabaigos įvykę reikšmingi pokyčiai.

Kadangi ES ir Jungtinės Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas įsigaliojo tik 2021 m. gegužės 1 d. (laikinai taikomas nuo sausio 1 d.), jis bus aptartas 2022 m. ataskaitoje.

Pridedamame Komisijos tarnybų darbiniam dokumente⁴ pateikiama šios ataskaitos II.2 poskyrį papildančios informacijos apie kiekvieną iš 37 pagrindinių ES prekybos susitarimų, kurie 2020 m. buvo taikyti pakankamai ilgai. Komisijos tarnybų darbiniam dokumente taip pat pateikiama šios ataskaitos IV.1 poskyrį papildančios informacijos, visų pirma 2020 m. naujų užregistruotų ir visiškai arba iš dalies pašalintų kliūčių sąrašas.

Sritis, dėl kurių teikiama atskiros ataskaitos (vienašalės priemonės)

Dėl toliau nurodytų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo sričių Komisija teikia atskiras ataskaitas.

1. **Prekybos apsaugos priemonių** taikymas, kai vykdomas ES pramonei kenkiantis importas dempingo kaina ar subsidijuojamas importas, arba kovos su suklastotomis prekėmis ar kitais užsienyje padarytais ES bendrovių intelektualinės nuosavybės teisių (INT) pažeidimais veiksmai aptariamais metinėje *Prekybos apsaugos ataskaitoje*⁵, taip pat *Intelektinės nuosavybės teisių ataskaitoje*⁶ ir *Klastojimo ir piratavimo stebėjimo sąrašė*⁷, kuriuos Komisija pakaitomis skelbia du kartus per metus.
2. Komisijos **eksporto ir investavimo kontrolės politikos priemonių**, visų pirma ES reglamento dėl *dvejopo naudojimo prekių eksporto kontrolės*⁸ ir *ES tiesioginių*

³ Reglamentas (ES) 2015/1843, kuriuo nustatomos Sąjungos procedūros bendros prekybos politikos srityje siekiant užtikrinti tarptautinėmis prekybos taisyklėmis, ypač sudarytomis globojant Pasaulio prekybos organizacijai (PPO), suteiktų Sąjungos teisių įgyvendinimą (kodifikuota redakcija) (OL L 272, 2015 10 16, p. 1–13).

⁴ <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159786.htm>

⁵ 39-oji metinė Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Europos Sąjungos veiklos antidempingo, antisubsidijų ir apsaugos priemonių srityje ir dėl 2020 m. trečiųjų šalių Europos Sąjungai taikytų prekybos apsaugos priemonių; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0496&qid=1632735163418&from=LT>.

⁶ 2021 m. balandžio 27 d. Intelektinės nuosavybės teisių apsaugos ir vykdymo užtikrinimo trečiojoje šalyse ataskaita; https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/april/tradoc_159553.pdf.

⁷ Komisijos klastojimo ir piratavimo stebėjimo sąrašas; 2020 m. gruodžio 14 d. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas (2020)360 final; https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/december/tradoc_159183.pdf.

⁸ 2021 m. gegužės 20 d. Reglamentas (ES) 2021/821, nustatantis Sąjungos dvejopo naudojimo prekių eksporto, persiuntimo, susijusių tarpininkavimo paslaugų, techninės pagalbos ir tranzito kontrolės režimą (nauja redakcija) (OL L 206, 2021 6 11, p. 1) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0821>)

*užsienio investicijų tikrinimo mechanizmo*⁹, taikymas bus aptartas 2021 m. lapkričio mėn. viduryje numatomose ataskaitose, kuriose pirmą kartą bus išsamiai apžvelgtos ES strateginių investicijų ir eksporto kontrolės priemonės. Ataskaitos dėl pastarųjų priemonių savanoriškai teikiamos nuo 2013 m. Pagal naująjį eksporto kontrolės reglamentą dabar teikti metines ataskaitas privaloma, taip pat taikomi skaidrumo reikalavimai.

3. Galiausiai informacija apie pagal ES bendrąją lengvatų sistemą (BLS) vykdomas operacijas ir stebėsenos bei vykdymo užtikrinimo veiklą taip pat teikiama atskiroje ataskaitoje, skelbiamoje kas 2–3 metus. 2021 m. rugsėjo 22 d. Komisija priėmė naujo BLS reglamento¹⁰, kuris bus taikomas nuo 2024 m. sausio 1 d., pasiūlymo projektą.

2020 m. įdiegtos naujos priemonės

Teikdama pirmumą veiksmingam įgyvendinimui ir vykdymo užtikrinimui, Komisija 2020 m. antroje pusėje taip pat įdiegė **suinteresuotųjų subjektų bendruomenėms tiesiogiai skirtų naujų priemonių**, kad įtrauktų tuos subjektus ir padidintų Komisijos pastangų veiksmingumą šioje srityje.

- ✓ 2020 m. spalio mėn., reaguodama į konkrečius suinteresuotųjų subjektų ir Europos Parlamento prašymus, Komisija paleido naują portalą „**Access2Markets**“ (A2M)¹¹, kuriame įvairiomis kalbomis teikiama lengvai prieinama informacija, kaip ES prekybos susitarimai veikia praktiškai, taip pat įtraukta specialių funkcijų, padedančių ekonominės veiklos vykdytojams orientuotis tarp sudėtingesnių jų ypatybių. Portale A2M pateikiama specialių priemonių, padedančių žmonėms ir bet kokio dydžio įmonėms kuo geriau išnaudoti ES prekybos susitarimus (pvz., Atitikties kilmės taisyklėms įsivertinimo priemonė, ROSA). Taip siekiama sudaryti dar palankesnes sąlygas bendrovėms patekti į trečiųjų šalių rinkas.
- ✓ 2020 m. lapkričio mėn. Komisija Prekybos generaliniame direktorate sukūrė **vieno langelio sistemą**¹² (VLS), apimančią ir skundų teikimo mechanizmą, kad visi ES įsikūrę suinteresuotieji subjektai galėtų teikti skundus dėl galimo trečiųjų šalių tarptautinių prekybos įsipareigojimų nesilaikymo ES atžvilgiu. Vieno langelio sistemoje skundams dėl patekimo į rinką skiriama tiek pat dėmesio, kiek ir su įsipareigojimais prekybos ir darnaus vystymosi (PDV) srityje, taip pat su BLS susijusiems skundams. Naujoji priemonė pasiekama per portalą A2M. Veiklos

(ankstesnis 2009 m. gegužės mėn. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 428/2009, nustatantis Bendrijos dvejojo naudojimo prekių eksporto, persiuntimo, susijusių tarpininkavimo paslaugų ir tranzito kontrolės režimą (OL L 134, 2009 5 29, p. 1) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32009R0428>).

⁹ Reglamentas (ES) 2019/452, kuriuo nustatoma tiesioginių užsienio investicijų į Sąjungą tikrinimo sistema (OL L 79I, 2019 3 21, p. 1–14).

¹⁰https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/september/tradoc_159803.pdf

¹¹ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/lt/home>

¹² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_20_2134

gairėse¹³ žingsnis po žingsnio nurodoma, kokią informaciją reikia pateikti norint parengti skundą. Remiantis per pirmus veikimo mėnesius įgyta patirtimi, šios gairės atnaujintos, kad skundų teikimo procesas būtų aiškesnis ir labiau palaikomas. Per ateinančius dvylika mėnesių A2M ir VLS aprėptis ir funkcijos bus toliau plečiamos, remiantis nuolat teikiamomis suinteresuotųjų subjektų pastabomis.

Įdiegtos naujos priemonės, skirtos tiesiogiai naudotis suinteresuotiesiems subjektams, papildoma įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo veiksmais, Komisijos tarnybų inicijuojamus *ex officio pagrindu*, t. y. remiantis pačios Komisijos administraciniais įgaliojimais.

Ataskaitoje apžvelgiama, kaip šiais patobulinimais bendrai pasiekta konkrečių rezultatų, susijusių su tuo, kad:

- **sistemiškiau išnaudojamos institucinės struktūros**, sukurtos pagal ES prekybos susitarimus (visų pirma ES lengvatinio prekybos režimo susitarimų komitetų ir pakomitečių tinklas), siekiant užtikrinti, kad būtų veiksmingai vykdomi trečiųjų šalių įsipareigojimai ir šalinamos kliūtys patekti į rinką;
- siekiant išvengti prekybos kliūčių ir jas šalinti, aktyviai **telkiama patekimo į rinką partnerystės** „ekosistema“, apimanti Komisiją, valstybes nares ir ES suinteresuotiesiems subjektams atstovaujančias įstaigas tiek Briuselyje, tiek trečiojoje šalyse (Komisijos labai telkiamas ES delegacijų ir valstybių narių ambasadų tinklas), siekiant spręsti trečiosioms šalims nesilaikant taisyklių kylančias problemas;
- daug nuveikta **naudojantis ginčų sprendimo mechanizmais** pagal PPO sistemą ir dvišalius prekybos susitarimus: ES dabar yra inicijavusi keturis tokius procesus ir 2020 m. bei 2021 m. pradžioje yra laimėjusi du tokius ginčus atitinkamai prieš Ukrainą ir Pietų Korėją, taip pat baigti du tyrimai pagal Prekybos kliūčių reglamentą;
- įgyvendinant ES prekybos susitarimus, ypač pagal juos priimtus PDV įsipareigojimus, toliau **telkiami pilietinės visuomenės atstovai**, be kita ko, pasitelkiant **vietos patarėjų grupes (VPG)** bei pilietinės visuomenės forumus ir remiant jų veiklą, taip pat palaikant partnerystės ryšius su tokiomis tarptautinėmis organizacijomis kaip TDO.

2020 ir 2021 m. priimtos naujos teisėkūros priemonės

Prekybos taisyklių vykdymo užtikrinimo srityje plačiąja prasme nuo 2020 m. sausio mėn. ES **sustiprino su vykdymo užtikrinimu susijusias savo teises priemones**.

2020 m. spalio 11 d. įsigaliojus **ES reglamentui dėl tiesioginių užsienio investicijų tikrinimo** ėmė veikti bendradarbiavimo mechanizmas¹⁴. 2021 m. vasario 12 d. įsigaliojusi iš

¹³ https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/form-assets/operational_guidelines.pdf

¹⁴ Žr. 9 išnašą.

dalies pakeistu **ES prekybos taisyklių vykdymo užtikrinimo reglamentu**¹⁵ sudaromos sąlygos įveikti galimą ES ginčų sprendimo sistemų paralyžių ir išplečiamas dėl prekybos ginčo taikomų taisyklių priemonių mastas. 2021 m. rugsėjo 9 d. įsigaliojęs iš dalies pakeistas **ES eksporto kontrolės reglamentas**¹⁶;

Priemonių rinkinio papildymas

Galiausiai Komisija ir **toliau tobulina nemažai kitų svarbių teisėkūros ir kitokių priemonių**, kurios papildytų rinkinį. Taikomos kartu, šios priemonės užtikrina, kad ES būtų geriau pasirengusi reaguoti į tarptautinėje prekyboje kylančius sunkumus, visų pirma turėtų 1) priemonių (pagal Vykdyto užtikrinimo reglamentą ir Daugiašalį laikinąjį susitarimą dėl apeliacinio arbitražo) užtikrinti pagal prekybos susitarimus prisiimtų įsipareigojimų, dėl kurių susitarta derybose, vykdymą, 2) atskirų teisės aktų ir (arba) priemonių, kuriais būtų užtikrinamos vienodos sąlygos įprastinėse prekybos ir investavimo srityse (pvz., užsienio subsidijų priemonė, galbūt priimsimą tarptautinių viešųjų pirkimų priemonė), 3) atskirų teisės aktų ir (arba) priemonių, kuriais būtų užtikrinama ES interesų apsauga su saugumu glaudžiausiai susijusiose ekonomikos srityse (pvz., tiesioginių užsienio investicijų tikrinimo, eksporto kontrolės, kovos su prievartos veiksmais priemonė), ir 4) priemonių, kuriomis būtų remiami ES ekologijos ir tvarumo siekiai.

Įgyvendinamos šios konkrečios iniciatyvos:

- Komisijos **pasiūlymas dėl tarptautinių viešųjų pirkimų priemonės** – po to, kai praėjo atitinkamas procedūras Taryboje¹⁷, per ateinančius mėnesius gali būti parengtas galutinis pasiūlymas;
- Komisijos pasiūlymas dėl naujos teisinės priemonės, kuria būtų sprendžiami dėl vidaus rinką **iškraipiančių užsienio subsidijų**¹⁸ kylantys klausimai;
- busimas Komisijos pasiūlymas dėl naujos teisinės priemonės, skirtos kovoti su trečiųjų šalių vykdoma **ekonomine prievarta**;
- busimas Komisijos pasiūlymas dėl naujų teisinių priemonių, susijusių su **privalomu išsamiu patikrinimu ir miškų naikinimu**;
- 2021 m. vasarą pradėta **15 punktų PDV veiksmų plano peržiūra**¹⁹.

¹⁵ 2021 m. vasario 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/167, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 654/2014 dėl Europos Sąjungos teisių taikyti tarptautines prekybos taisykles ir užtikrinti šių taisyklių vykdymą (*OL L 49, 2021 2 12, p. 1–5*).

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:206:FULL&from=LT>

¹⁷ 2021 m. birželio 2 d. Taryba sutiko suteikti įgaliojimą derėtis dėl tarptautinių viešųjų pirkimų priemonės su Parlamentu; žr. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9175-2021-INIT/en/pdf>.

¹⁸ 2021 m. gegužės 5 d. pasiūlymas dėl Reglamento dėl vidaus rinką iškraipiančių užsienio subsidijų, COM(2021) 223 *final*; žr. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021PC0223&qid=1632783049933&from=LT>.

¹⁹ Liepos 27 d. pradėtos viešos konsultacijos dėl 15 punktų PDV veiksmų plano vyks iki 2021 m. spalio 31 d.; https://trade.ec.europa.eu/consultations/index.cfm?consul_id=301

Be to, kad ir toliau pagal taisykles ir proporcingai naudojamosi įprastinėmis prekybai skirtomis priemonėmis (antidempingo, subsidijų kompensavimo), šios sustiprintos priemonės ir atnaujintas Komisijos dėmesys vykdymo užtikrinimui garantuoja politikos tąsą.

Komisijai toliau kuriant naujus ir tobulesnius įrankius bei priemones įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo srityje kylantiems įvairiausiems uždaviniams spręsti, tampa vis svarbiau dirbti išvien su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais (įmonėmis, prekybos skatinimo organizacijomis, socialiniais partneriais, pilietinės visuomenės grupėmis, nevyriausybėmis organizacijomis) ir bendradarbiauti su bendramintėmis trečiosiomis šalimis, siekiant į pasirašytus įsipareigojimus įpūsti gyvybės ir užtikrinti, kad šios priemonės bei mechanizmai ir toliau padėtų siekti realių rezultatų praktikoje.

II. Visapusiškas ES prekybos susitarimų teikiamų galimybių išnaudojimas

II.1. Prekyba su lengvatinės prekybos partneriais. Pagrindiniai pokyčiai 2020 m.

Šiame poskyryje pateikiami prekybos srautų raidos statistiniai duomenys grindžiami 2021 m. kovo mėn. „Eurostato“ duomenimis apie 27 ES valstybes nares ir apima 37 pagrindinius lengvatinio prekybos režimo susitarimus²⁰ su 67 partneriais, taikytus visus 2020 metus ir sudarančius daugiau kaip 90 proc. ES lengvatinės prekybos. Išsamesnės informacijos apie šiuos 37 pagrindinius lengvatinio prekybos režimo susitarimus pateikiama prie šios ataskaitos pridedamame Komisijos tarnybų darbiniam dokumente²¹. Šalių lengvatinės prekybos partnerių ir ES eksportuotojų naudojimosi lengvatiniais muitų tarifais duomenys atskirai skelbiami Komisijos interneto svetainėje²², siekiant padidinti skaidrumą ir paskatinti verslo asociacijas ir valstybes nares pačias atlikti tyrimus ir nustatyti, kokie veiksniai skatina arba neskatina prekiauti pagal ES prekybos susitarimus. Naudojimosi lengvatiniais tarifais modeliai taip pat išskiriami atliekant reguliarių ES susitarimų *ex post* vertinimą ir vykdant su konkrečiais sektoriais susijusią veiklą²³.

2020 m. beveik trečdalis ES prekybos vyko pagal lengvatinio prekybos režimo susitarimus...

Šiame skyriuje aptariamos **prekybos su 67 prekybos partneriais** vertė 2020 m. buvo 1,167 mlrd. EUR, t. y. 32,0 proc. visos ES išorės prekybos: 646 mlrd. EUR teko eksportui, o 521 mlrd. EUR – importui, taigi susidarė 124 mlrd. EUR ES prekybos perteklius²⁴.

1 diagrama. ES išorės prekyba (2020 m.)

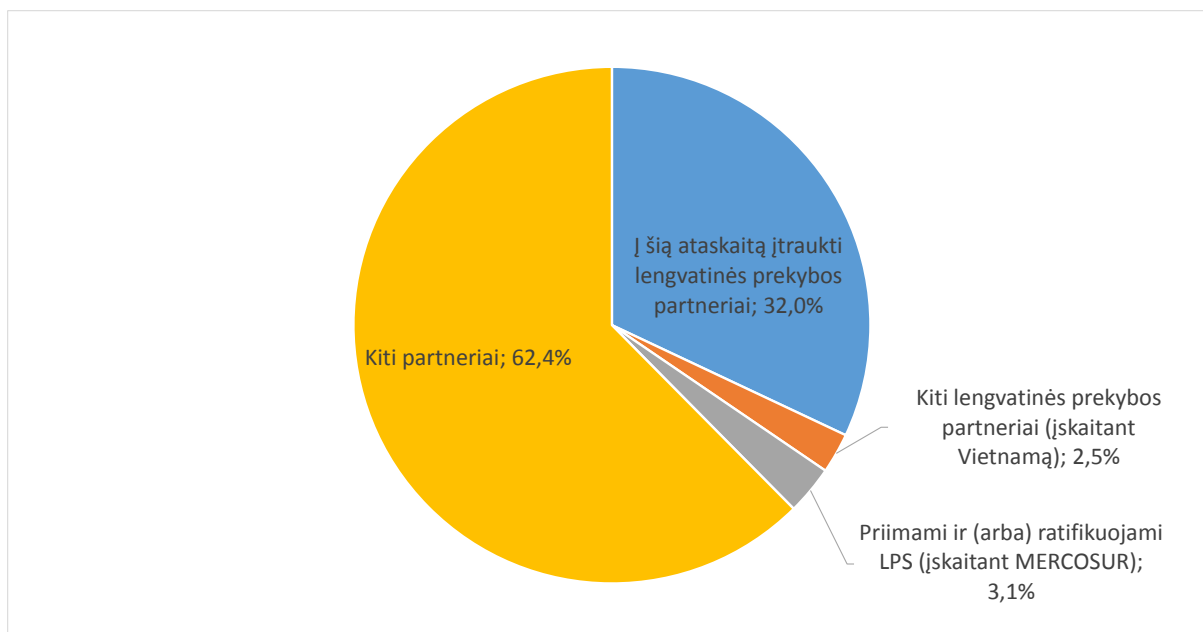
²⁰ Kadangi įsigaliojo tik rugpjūčio 1 d., ES susitarimas su Vietnamu į toliau pateikiamą kiekybinį vertinimą (statistinius duomenis) neįtrauktas. 2021 m. sausio 1 d. įsigaliojęs ES ir Jungtinės Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas (PBS) šioje ataskaitoje neaptariamas, nes 2020 m. dar nebuvo taikomas.

²¹ <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159786.htm>

²² <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/negotiations-and-agreements/>

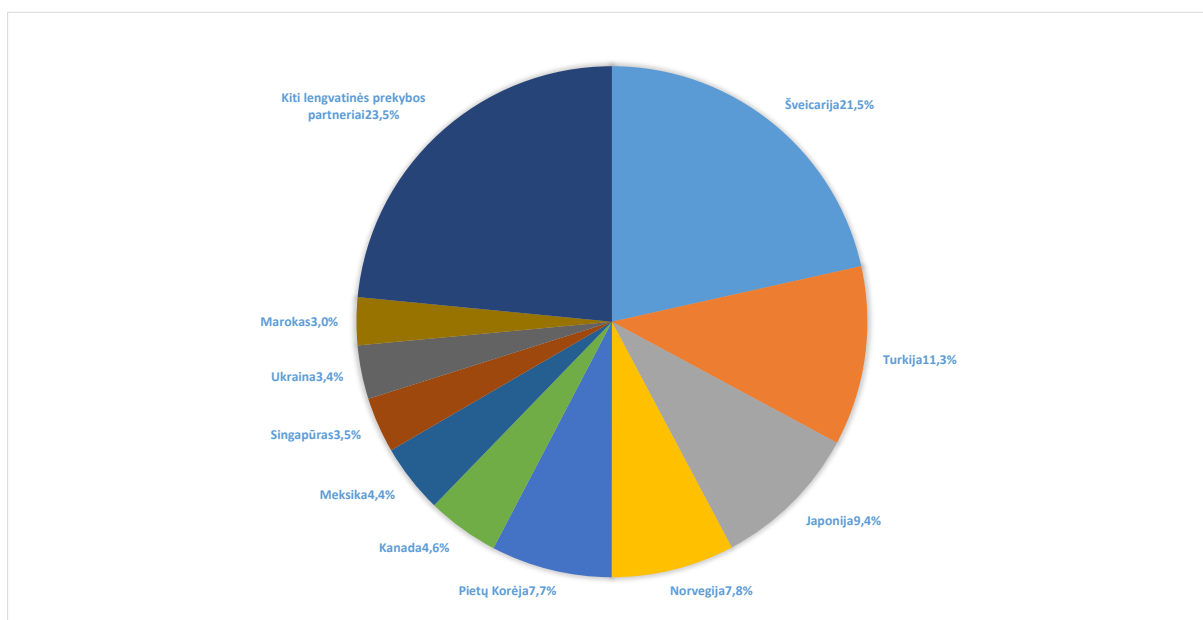
²³ Pavyzdžiui, 2020 ir 2021 m. vykusiuose patekimo į rinką darbo grupių posėdžiuose, skirtuose tekstilės ir odos, avalynės, padangų ir medicinos priemonių sektoriams.

²⁴ Prekybos su visais 77 lengvatinės prekybos partneriais vertė 2020 m. siekė 1,259 mlrd. EUR, t. y. 34,5 proc. visos ES išorės prekybos: 672 mlrd. EUR teko eksportui, o 586 mlrd. EUR – importui, taigi susidarė 86 mlrd. EUR ES prekybos perteklius.

Kaip parodyta 2 diagramoje, Šveicarija vis dar buvo didžiausia ES lengvatinės prekybos partnerė, kuriai teko 21,5 proc. ES prekybos su 67 į šią ataskaitą įtrauktais prekybos partneriais, po jos Turkija – 11,3 proc., Japonija – 9,4 proc., Norvegija – 7,8 proc. ir Pietų Korėja – 7,7 proc. Šioms penkioms partnerėms kartu teko daugiau kaip pusė (57,7 proc.) ES lengvatinės prekybos. Vertinant visą prekybą, Šveicarija yra ketvirta pagal dydį ES prekybos partnerė po Kinijos, JAV ir Jungtinės Karalystės, o Turkija, Japonija, Norvegija ir Pietų Korėja užima nuo šeštos iki devintos vietos po Rusijos ir prieš Indiją.

2 diagrama. ES prekyba prekėmis pagal lengvatinės prekybos partnerius (2020 m.)

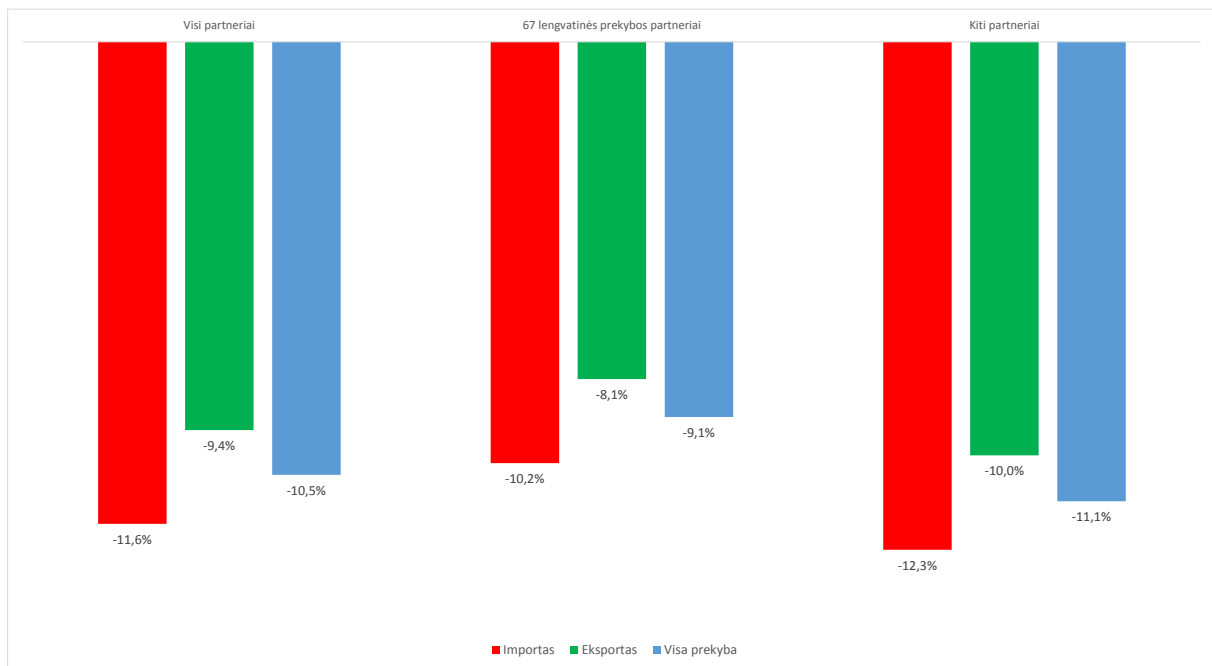
COVID-19 sudavė stiprų ekonominį smūgį, tačiau lengvatinė prekyba atsilaiškė kiek geriau

COVID-19 pandemija padarė didelį ekonominį poveikį ir prekyba su 67 ES lengvatinės prekybos partneriais sumenko 9,1 proc. Buvo kelios reikšmingos išimtys: pvz., padidėjo cheminių medžiagų eksportas (tai daugiausia lėmė 10 proc. išaugęs vaistų eksportas pagal aptariamus susitarimus).

Apskritai ES prekybos pramonės produktais su 67 partneriais perteklius siekė 116,8 mlrd. EUR – 2,1 mlrd. EUR daugiau nei 2019 m.

Kaip parodyta 3 diagramoje, ES lengvatinė prekyba laikėsi tvirčiau nei ES prekyba su nelengvatinės prekybos partneriais (–11,1 proc.) ir su kitomis pasaulio šalimis (–10,5 proc.). Tokia pat buvo ir lengvatinio prekių eksporto tendencija: palyginti su nelengvatine prekyba, toks eksportas sumenko maždaug 2 procentiniais punktais mažiau.

3 diagrama. Metinis prekybos augimas pagal partnerius (2019–2020 m.)

Prekyba žemės ūkio maisto produktais su lengvatinės prekybos partneriais augo dukart sparčiau nei visa prekyba žemės ūkio maisto produktais

Prekyba žemės ūkio maisto produktais su lengvatinės prekybos partneriais augo 2,2 proc., t. y. mažiau nei 8,7 proc. 2019 m., bet dvigubai greičiau nei visa prekyba žemės ūkio maisto produktais (augusi 1 proc.). Žemės ūkio maisto produktų eksportas pagal lengvatinio prekybos režimo susitarimus padidėjo 1,8 proc., o importas išaugo 2,7 proc.

Latvijos grūdai pasiekia Japoniją

ES ir Japonijos ekonominės partnerystės susitarimas (EPS) padėjo įmonei „Dobeles dzirnavnieks“, vienai iš pirmaujančių grūdų perdirbėjų Baltijos šalyse ir didžiausiai tešlos gaminių gamintojai Šiaurės Europoje, įsitvirtinti Japonijoje. „ES nustatyta aiški eksporto sistema labiausiai padeda mūsų įmonei plėstis į naujas rinkas. Dėl mūsų taikomo tvarios gamybos modelio ir pasiektos ekologinės gamybos pažangos „Dobeles dzirnavnieks“ turi didžiulių augimo galimybių ES ir už jos ribų.“ (AS „Dobeles dzirnavnieks“ valdybos pirmininkas Kristaps Amsils)

Komisijos atliktas prekybos žemės ūkio maisto produktais tyrimas patvirtina ES taikomą metodą

2021 m. sausio 26 d. paskelbtame perspektyviniame **Komisijos tyrime**²⁵ apžvelgtas numatomas bendras vykstančių ir būsimų prekybos derybų ekonominis poveikis ES žemės ūkio sektoriui iki 2030 m., įskaitant su tam tikrais žemės ūkio produktais susijusius konkrečius rezultatus sudarius 12 prekybos susitarimų. Atlikus tyrimą nustatyta, kad bendras 12-os laisvosios prekybos

²⁵ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/trade/documents/jrc-cumulative-economic-impact-of-trade-agreements-on-eu-agriculture_en.pdf

susitarimų (LPS) įgyvendinimo rezultatas būtų proporcingai didėjantis ES žemės ūkio maisto produktų eksportas ir importas, o eksportas padidėtų šiek tiek daugiau. Tyrimu taip pat patvirtinta, kad ES pasirinktas metodas taikant tarifines kvotas sudaryti palankesnes sąlygas patekti į rinką jautriausiems importui produktams (daugiausia jautienai, avienai, paukštienai, cukrui ir ryžiams) padėjo ES geriau apsaugoti susijusius sektorius.

Vykdydama atitinkamuose reglamentuose nustatytus reikalavimus, Komisija 2020 m. vėl stebėjo tam tikrų pramonės produktų ir žemės ūkio maisto produktų importą į ES...

Konkretūs stebėsenos įpareigojimai (Pietų Korėja, Lotynų Amerikos partneriai)

*Kaip reikalaujama pagal Reglamentą (ES) Nr. 511/2011²⁶, Komisija stebėjo **Pietų Korėjos pagrindinių automobilių dalių ir elektroninės įrangos importą** iš svarbiausių tiekėjų (ne ES). 2020 m. Korėjos variklių ir dalių importas sumažėjo 19 proc., o pagrindinių automobilių dalių importas šiek tiek padidėjo (+5 proc.). Tuo pat metu transporto priemonių importas iš Korėjos į ES sumažėjo 16 proc.*

*Kaip reikalaujama pagal ES reglamentus Nr. 19/2013²⁷ ir 20/2013²⁸, Komisija taip pat stebėjo **šviežių bananų importą iš Kolumbijos, Ekvadoro ir Peru, taip pat iš Centrinės Amerikos** į ES. Atsižvelgiant į importo raidą 2020 m., jokių tolesnių veiksmų imtis neprireikė. Komisija toliau reguliariai analizuos rinkos ir Sąjungos bananų augintojų padėtį ir, prireikus, nagrinės situaciją kartu su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais.*

Prekyba paslaugomis sumenko, tačiau ES išlaikė prekybos paslaugomis perteklių...

Lengvatinės **prekybos paslaugomis** naujaisi duomenys yra už 2019 m. (iki COVID-19 pandemijos). Prekyba paslaugomis su 67 į šią ataskaitą įtrauktais partneriais augo 7,8 proc., taigi lėčiau nei visa ES išorės prekyba paslaugomis (+10,5 proc.). Tuo pat metu prekyba paslaugomis su 19 į šią ataskaitą įtrauktų lengvatinės prekybos partnerių, prisiėmusių įsipareigojimų paslaugų srityje²⁹, augo 14 proc., taigi sparčiau nei visa ES prekyba paslaugomis apskritai. Šiame skyriuje aptariamos lengvatinės prekybos paslaugomis su visais 67 partneriais perteklius siekė 90 mlrd. EUR, nors ir sumažėjo 7,8 proc., palyginti su 2018 m. Labiausiai augo ES prekyba paslaugomis su AKR partnerėmis (40 proc.) ir trimis IVLPE partnerėmis (Moldova, Sakartvelu ir Ukraina – 16 proc.).

²⁶ Reglamentas (ES) Nr. 511/2011 (OL L 145, 2011 5 31, p. 19); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A32011R0511>

²⁷ Reglamentas (ES) Nr. 19/2013 (OL L 17, 2013 1 19, p. 1); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0019>

²⁸ Reglamentas (ES) Nr. 20/2013 (OL L 17, 2013 1 19, p. 13); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0020>

²⁹ Norvegija, Ukraina, Moldova, Sakartvelu, Čile, Centrine Amerika, Andų šalimis, Meksika, Kanada, CARIFORUM, Pietų Korėja ir Japonija.

II.2. Įgyvendinant ES prekybos susitarimus padaryta pažanga. Keturių regionų (Azijos, Amerikų, kaimyninių šalių ir Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno šalių) pavyzdžiai³⁰

A. Stebėsenos įpareigojimai pagal ES prekybos susitarimus ir naujų susitarimų skatinimas

Siekiant veiksmingo įgyvendinimo būtina stebėti, kas vyksta praktikoje...

Komisija nuo ankstyvų etapų **aktyviai stebi** šalies partnerės įsipareigojimų **įgyvendinimui aktualią teisės aktų sistemą**. Tam tikrais atvejais Komisija skelbia konkursą specialioms projektams, kad būtų atlikta **tiksli šalies partnerės vykdomo įgyvendinimo padėties apžvalga**, ypač jeigu iškyla sudėtingesnių klausimų (pvz., kyla netarifinių problemų ir tam tikrais etapais šalyse partnerėse reikia teisėkūros veiksmų). Tokiais atvejais itin svarbus ES delegacijų atliekamas darbas.

- ES ir Japonijos ekonominės partnerystės susitarimo pavyzdys. Nuo 2019 m. vykdydama 1 mln. EUR vertės partnerystės priemonės projektą (ES ir Japonijos EPS įgyvendinimo rėmimo priemonė), Komisija per ES delegacijos Tokijuje už prekybą atsakingą komandą galėjo stebėti pagrindinius žingsnius, Japonijos atliktus nuo pat pirmųjų ES ir Japonijos EPS įgyvendinimo metų. 2020 m. rugpjūčio mėn. Komisijos paskelbta pirmųjų EPS įgyvendinimo metų pažangos ataskaita³¹ padėjo susitelkti į vis dar neišspręstus klausimus, pvz., susijusius su viešaisiais pirkimais, su Japonijos kolegomis bendradarbiaujant atitinkamuose komitetuose³².

Siekiant didinti naudos gavėjų informuotumą būtina skatinti naujus susitarimus...

- Singapūro ir Vietnamo LPS pavyzdys. Dėl dviejų naujausių susitarimų – su Singapūru ir su Vietnamu – Komisija 2020 m. pagal politikos rėmimo priemonę pradėjo du atitinkamai 285 000 EUR ir 700 000 EUR vertės projektus, kuriais remiamos ES delegacijų pastangos skatinti tuos susitarimus. Vietname pagal projektą imtasi veiksmų ES ir Vietnamo LPS paremti, taip pat atsakingo tiekimo grandinėms stiprinti, plastiko atliekų kiekiui mažinti ir žiedinei ekonomikai skatinti. Singapūre pagal projektą ne tik įgyvendinama stebėseną, bet ir skirta lėšų, kad būtų surengta įvairių informavimo seminarų dėl konkrečių ES ir Singapūro LPS aspektų, kaip antai muitų, prekybos palengvinimo, kilmės taisyklių, viešųjų pirkimų ir paslaugų, taip pat būtų parengtas įmonėms skirtas vadovas.

...o techninis bendradarbiavimas dažnai skatina ES prekybos partnerius užtikrinti geresnį įgyvendinimą.

Stebėseną papildė šalių **techninis bendradarbiavimas** konkrečiais klausimais, daugeliu atveju remiamas pagal ES projektus.

- Pavyzdys. 2020 m. ES ir Andų šalys stengėsi pagerinti susitarimo įgyvendinimą imdamosi, pvz., šių priemonių:

³⁰ Išsamios informacijos apie 2020 m. taikytus atskirus susitarimus pateikiama Komisijos tarnybų darbiniam dokumente: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159786.htm>.

³¹ https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/november/tradoc_159026.pdf

³² https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/march/tradoc_159469.pdf

- ✓ INT³³ srityje vykdydamos projektą „IP Key Latin America“³⁴;
- ✓ su partneriais EBPO, TDO ir JT vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuru vykdydamos specialų atsakingo verslo Lotynų Amerikoje ir Karibų šalyse³⁵ projektą;
- ✓ rengdamos seminarus konkrečioms augalų ir gyvūnų sveikatos srities klausimams spręsti.

B. Pagal ES LPS sukurtos institucinės sistemos naudojimas siekiant patekti į rinką, spręsti problemas ir užtikrinti tolesnį bendradarbiavimą

Pagal ES prekybos susitarimus sukurta **institucinė sistema** būtina siekiant vykdyti ES įgyvendinimo prioritetus. Iš daugiau kaip 200 komitetų ir darbo grupių, kurių dauguma susitinka kasmet, sudaryta struktūra leidžia nuolat tikrinti įgyvendinimo padėtį ir spręsti kylančias problemas. Ten susiburia prekybos srities pareigūnai, taip pat įvairių Komisijos departamentų ir šalių partnerių viešojo administravimo įstaigų ekspertai, kaip antai už taisyklių taikymą atsakingi muitinės pareigūnai arba aplinkos apsaugos ar darbo teisių ekspertai. Šių tarpinstitucinių organų darbotvarkės ir ataskaitos skelbiamos Komisijos interneto svetainėje. 2020 m. dėl COVID-19 pandemijos darbas daugiausia vyko virtualiai.

Institucinė sistema padėjo patekti į rinką

2020 m. tokia sutelktis ir sistema padėjo **rinkose atverti papildomų** prekybos prekėmis ir paslaugomis **galimybių**. Rezultatų pasiekta ne tik tarifinių ir netarifinių priemonių, bet ir **viešųjų pirkimų** ar INT srityse.

- *ES LPS su Kolumbija*. Jungtinis prekybos komitetas priėmė sprendimą išplėsti aprėptį, kad šis susitarimas būtų taikomas šešioms naujoms Kolumbijos centrinės valdžios lygmens agentūroms.
- *ES LPS su Korėja ir EPS su Japonija*. 2021 m. atitinkamuose ministrų posėdžiuose susitarta pagal susitarimą saugomų geografinių nuorodų (GN) sąrašą papildyti 43 ES GN ir 41 Korėjos GN pagal ES ir Korėjos susitarimą, taip pat įtraukti po 28 ES ir Japonijos GN. 2021 m. sausio mėn. Jungtinis komitetas priėmė Sprendimą Nr. 1 dėl pagal susitarimą saugomų GN sąrašo išplėtimo³⁶. Visgi kai kuriuose kituose sektoriuose vis dar esama sunkumų patekti į abi rinkas³⁷.

Ministrų lygmens susitikimai – vienas iš esminių būdų rasti sprendimus

Metiniai ministrų posėdžiai (Jungtiniame) prekybos (arba asociacijos) komitete gali tapti vienu iš pagrindinių veiksnių, **suteikiančių reikiamą postūmį ieškant sprendimų**, taip pat inicijuojant ir

³³ Daugiau informacijos pateikiama Intelektinės nuosavybės teisių apsaugos ir vykdymo užtikrinimo trečiojoje šalyse ataskaitos 15 p; https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/april/tradoc_159553.pdf.

³⁴ <https://ipkey.eu/en/latin-america>

³⁵ Atsakingas verslas Lotynų Amerikoje ir Karibų šalyse: <https://mneguidelines.oecd.org/rbclac.htm>.

³⁶ 2021 m. sausio 25 d. Jungtinio komiteto sprendimas Nr. 1/2021 pagal Europos Sąjungos ir Japonijos ekonominės partnerystės susitarimą dėl 14-A ir 14-B priedų dėl geografinių nuorodų pakeitimo [2021/109]; C/2021/82 (OL L 35, 2021 2 1, p. 31) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:2021D0109>).

³⁷ Daugiau informacijos pateikiama Komisijos tarnybų darbiniam dokumente: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159786.htm>

nukreipiant per metus dirbsimą techninį darbą. Tokiuose jungtiniuose komitetuose šalys dažnai priima sprendimus dėl svarbių įgyvendinimo klausimų ir gali susitarti dėl kartotinių veiksmų siekiant pažangos. Laikydamosi tokio požiūrio, Komisija vis dažniau siekia tarp jungtinių komitetų posėdžių įterpti tarpinius kontrolinius susitikimus padarytai pažangai stebėti.

- Korėjos pavyzdys. 2021 m. Jungtinio prekybos komiteto posėdyje pirmininkai priėmė ir pasirašė administracinį automobilių sektoriui skirtą priedo pakeitimą, atitinkantį technologinius ir reglamentavimo pokyčius sektoriuje. Tame pačiame posėdyje, remiantis kolegijos išvadomis dvišaliame darbo srities ginče (žr. V skyrių), taip pat buvo nužymėta paskesnių veiksmų seka sprendžiant likusias problemas.

Anksti gauta informacija apie priemonių projektus taip pat padėjo Komisijai numatyti problemas

Pagal ES prekybos susitarimus sukurta **institucinė sistema** palaiko greitą ir veiksmingą sąveiką visais su įgyvendinimu susijusiais klausimais. Tai dažnai veiksmingiausia, kol priemonių projektai dar rengiami arba priemonės dar neįsigaliojusios.

2020 m. tokiu būdu pasiekta **reikšmingų rezultatų siekiant išvengti prekybos kliuvinių arba juos pašalinti.**

- Jordanijos pavyzdys. *Dvišalėse ES ir Jordanijos diskusijose pagal ES ir Jordanijos asociacijos susitarimą ES išreiškė didelį susirūpinimą dėl planuojamos priemonės, kuria būtų nustatytas 5 proc. „paslaugos mokestis“ už prekių, importuojamų iš ES, muitinį įforminimą, ir, pripažindama Jordanijos patiriamus sunkumus dėl biudžeto, pareiškė esanti pasirengusi remti šalies makroekonominį stabilumą pagal savo makrofinansinės paramos priemonę. Po šių pasikeitimų nuomonėmis minėtosios priemonės taikymas atidėtas.*
- Egipto pavyzdys. *Po konstruktyvių šalių diskusijų Sanitarijos ir fitosanitarijos komitete (dėl gyvūnų ir augalų sveikatos) Egiptas paskelbė naują fetos sūrio standartą, kuriame pašalinta ankstesnėje versijoje buvusi mielių kiekio nuoroda³⁸. Kitu atveju valstybių narių bendradarbiavimas sparčiai dalijantis informacija su ES delegacija leido Komisijai išvengti sėklinių bulvių importo iš ES į Egiptą kiekybinių apribojimų.*

Pasiekti, kad įsigalioję įstatymai ir reglamentai būtų atšaukti, yra sunkiau, bet 2020 m. darbas instituciniuose organuose davė rezultatų...

Įvestas prekybos kliūtis panaikinti gerokai sunkiau. Dažniausiai tokie klausimai **sprendžiami diskutuojant su šalimi partnere pagal susitarimus numatytose struktūrose, pvz., prekybos komitetuose** ir pakomitečiuose, pradedant ekspertų lygmeniu (kartais tokias diskusijas sustiprina politinio lygmens diskusijos ir diskusijos atitinkamuose PPO komitetuose). 2020 m. nemažai šalių partnerių teisės aktus ar praktiką suderino su prekybos susitarimais.

Toliau pateikiama pavyzdžių.

- IEPS ir vyno pramonė. Po diskusijų Vynų ir spiritinių gėrimų komitete Kanada įsipareigojo iki 2022 m. vidurio panaikinti federalinį akcizą, kuriuo diskriminuojamas importas iš ES, o

³⁸ Per pastaruosius kelerius metus Egiptui skirtos fetos sūrio siuntos būdavo atmetamos, nes mielių kiekis viršydavo Egipto standartus. Tačiau didelis mielių kiekis yra natūrali fetos sūrio savybė, neturinti neigiamo poveikio žmonių sveikatai.

Ontarijas ir Naujoji Škotija vynams taikomas diskriminacines priemones panaikins atitinkamai iki 2023 m. vidurio ir 2024 m. vidurio. Nepaisant likusių kliūčių, 2020 m. Kanada tapo ketvirta pagal dydį ES vynu eksporto rinka.

- ES ir Centrinės Amerikos LPS ir oro transportas ES ir Centrinės Amerikos LPS ir oro transportas Po to, kai Komisija ir valstybės narės ėmėsi koordinuotų intervencinių priemonių, kurias palaikė praktine veikla užsiimančios įmonės, Panamos civilinės aviacijos institucija sutiko panaikinti su vietos nuosavybe susijusius apribojimus, ir KLM buvo išduota galutinė licencija teikti antžemines ir orlaivių techninės priežiūros paslaugas. Iki tol dėl tokių su vietos nuosavybe susijusių apribojimų, kuriuos Panama taikė pažeisdama ES ir Centrinės Amerikos LPS, ES oro transporto bendrovė KLM tokių paslaugų teikti negalėjo. Šis apribojimas turėjo poveikio ir kitoms ES oro transporto bendrovėms, nes KLM buvo vienintelė Europos Sąjungos aviacijos saugos agentūros (EASA) licenciją turinti orlaivių techninės priežiūros paslaugų teikėja Panamoje.

...Komisija yra pasirengusi pradėti dvišalius ginčus, jeigu pašalinti kliūčių kitais būdais nepavyksta

Neradus sprendimo, Komisija yra pasirengusi inicijuoti **dvišalį ginčo sprendimą** taikydama procedūras, nustatytas 31-ame iš 37-ių į šią ataskaitą įtrauktų ES lengvatinio prekybos režimo susitarimų, pagal kurias leidžiama imtis atsakomųjų priemonių, jei susitarimų nesilaikoma. (Daugiau informacijos apie dvišalius ginčus 2020 m. pateikiama V skyriuje.)

Igyvendinimas susijęs ne vien su kliūtimis. 2020 m. ES susitarimai taip pat padėjo labiau atverti rinkas ir plačiau bendradarbiauti...

ES prekybos susitarimų institucinė struktūra taip pat sudaro sąlygas **plėtoti bendradarbiavimą** su prekybos partneriais sprendžiant su prekyba susijusius klausimus, kaip antai **reglamentavimo srities klausimus**.

Pavyzdys. ES ir Japonijos bendradarbiavimas reglamentavimo srityje EPS komitete bendradarbiavimo reglamentavimo srityje klausimams.

- Japonija ir ES atitinkamuose vidaus reglamentuose pripažino nemažai kitos susitarimo šalies gamintojų taikomų vinyininkystės metodų, be kita ko, priedus ir fermentus, ir taip palengvino prekybą tame sektoriuje.
- Japonija ir ES suderino automobiliams taikomus savo techninius reglamentus, atsižvelgdamos į keturis papildomus techninius aspektus, po to, kai buvo sėkmingai baigta įgyvendinti keturias Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos (UNECE) taisykles. Reglamentavimas suderintas iš dalies pakeitus EPS: atnaujinus motorinėms transporto priemonėms skirtą UNECE taisyklių, kurias taiko abi susitarimo šalys, sąrašą.

ES prekybos susitarimai taip pat gali sudaryti **sąlygas bendradarbiauti ne vien prekybos srityje**.

Pavyzdys. ES ir Kanados bendradarbiavimas reglamentavimo srityje pagal IEPS dėl vartotojų saugos ir vaistų

- Įgyvendindamos 2018 m. pasirašytą administracinį susitarimą, Komisija ir Kanada („Health Canada“) bendradarbiauja vartotojų saugos srityje sujungdamos pajėgas atšaukiant produktus (pvz., žaislus 2020 m. gruodžio mėn.) ir vykdant koordinuotą priežiūros veiklą, pvz., dėl sunkiųjų metalų internetu parduodamuose vaikiškuose papuošaluose.

- Dėl dvišalio atitinkamų jų institucijų bendradarbiavimo ES ir Kanada nusprendė pripažinti viena kitos gerosios gamybos praktikos patikrinimą, ES arba Kanados inspektorių atliktų trečiosiose šalyse esančiuose objektuose, rezultatus pagal IEPS protokolą dėl abipusio atitikties ir vykdymo užtikrinimo programų, susijusių su vaistų gerąja gamybos praktika, pripažinimo.

ES prekybos susitarimai, ypač regioniniai, kaip antai ekonominės partnerystės susitarimai su AKR šalimis, taip pat suteikia **tvirtą pagrindą pradėti daugelio suinteresuotųjų subjektų dialogą** siekiant spręsti reikšmingus tarptautinės ir regioninės prekybos uždavinius, pvz., susijusius su tvariomis vertės grandinėmis ar vaikų darbu.

Pavyzdys. Naudodamasi ekonominės partnerystės susitarimais su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno partneriais, ES pradėjo daugelio suinteresuotųjų subjektų dialogą dėl vaikų darbo pagal Tvarios kakavos iniciatyvą.

- EPS su Gana ir Dramblio Kaulo Krantu. Pagal Komisijos 2020 m. rugsėjo mėn. pradėtą Tvarios kakavos iniciatyvą Gana ir Dramblio Kaulo Krantas dabar įsitraukė į ES daugelio suinteresuotųjų subjektų dialogą dėl tvaraus kakavos auginimo ir (arba) vertės grandinės ir rengia panašius dialogus vietoje, o Kamerūnas 2021 m. prisijungė kaip stebėtojas. Daugelio suinteresuotųjų subjektų dialogo tikslas – siekti pažangos panaikinant vaikų darbą ir prekybą vaikais kakavos tiekimo grandinėse, stiprinti miškų apsaugą ir atkūrimą kakavos auginimo regionuose ir užtikrinti kakavą auginantiems ūkininkams pajamas, iš kurių jie galėtų pragyventi. Kakavos sektoriaus dialogas sutelkia ES suinteresuotuosius subjektus, įskaitant valstybių narių, Europos Parlamento, pramonės ir pilietinės visuomenės organizacijų atstovus.

Nors 2020 m. COVID-19 pandemija prekybai padarė stiprų neigiamą poveikį, ES laisvosios prekybos susitarimais ir toliau buvo sudaromos palankesnės sąlygos prekybai ir investicijoms...

Šiandien ES yra pagrindinė 74 šalių visame pasaulyje, įskaitant Azijos ir Afrikos šalis, JAV, Vakarų Balkanų ir ES kaimynines šalis, prekybos partnerė. 2020 m. prekybos susitarimai ir toliau sudarė palankesnes sąlygas ES prekybai su partneriais ir stiprino ES kaip investuotojos padėtį, nepaisant to, kad dėl COVID-19 pandemijos įvyko nemažai tiekimo grandinės sutrikimų, sumažėjo paklausa ir gerokai susitraukė tiek visa, tiek lengvatinė prekyba.

...visgi ES prekiaujant su kai kuriais seniausiais ir didžiausiais lengvatinės prekybos partneriais, kaip antai Šveicarija, Turkija ir Norvegija, vis dar kyla sunkumų...

ES santykiuose su kai kuriais seniausiais ir didžiausiais lengvatinės prekybos partneriais, grindžiamuose senesniais susitarimais, kurių taikymo sritis labiau ribota, **vis dar kyla sunkumų.**

- Santykiuose su **Šveicarija**, ES pirmąją lengvatinės prekybos partnere (ketvirta pagal dydį apskritai, trečia pagal dydį paslaugų srityje), 2020 m. pažangos dėl bendrojo institucinio susitarimo, dėl kurio derėtasi 2018 m., ratifikavimo nepadaryta. Federalinė Taryba nusprendė derybas dėl bendrojo institucinio susitarimo sustabdyti. Šis susitarimas būtinas siekiant atverti papildomos dvišalės prekybos galimybių.
- Su **Turkija**, antra pagal dydį ES lengvatinės prekybos partnere, derybas dėl modernizuotos muitų sąjungos bus galima pradėti tik kai Taryba priims susijusius derybinius nurodymus. Pažeisdama susitarimą dėl muitų sąjungos, Turkija išlaikė prekybos kliūčių, visų pirma, gerokai padidino papildomų tarifų, kuriuos taiko greta bendrojo muitų tarifo, skaičių. Taip pat

susirūpinimą kelia reikalavimai dėl ES prekių kilmės sertifikatų. 2021 m. sausio mėn. iš dalies pakeitus Turkijos muitinės kodeksą, įvyko nemažai aukšto lygio susitikimų ir techninių posėdžių su Turkija, o po jų Turkija pranešė ES, kad išsiuntė nurodymus visoms Turkijos muitinės administracijoms ir surengė informacinių susitikimų su ekonominės veiklos vykdytojais, siekdama išaiškinti padėtį. Susirūpinimą vis dar kelia tai, kad Turkija taiko lokalizacijos reikalavimus vaistų sektoriuje. Ir toliau išlieka vienas pagrindinių ES reikalavimų – kad būtų nediskriminuojant įgyvendinamas Asociacijos susitarimo papildomas protokolai visų valstybių narių, įskaitant Kipro Respubliką, atžvilgiu.

- Santykiuose su **Norvegija**, ketvirta pagal dydį ES lengvatinės prekybos partnere, pažangos dėl Komisijos prašymo peržiūrėti perdirbtų žemės ūkio produktų prekybos režimą nepadaryta. Nors ES perdirbtų žemės ūkio produktų eksportas vis vien padidėjo, dėl didelių muitų visos galimybės dar nėra išnaudojamos. Derybos dėl geografinių nuorodų vis dar sustabdytos. Būtinai bendradarbiavimas ir dėl perdirbtų žemės ūkio produktų, ir dėl geografinių nuorodų.

C. Dėmesio centre – prekyba ir darnus vystymasis

2020 m. darniam vystymuisi ir toliau buvo skiriama itin daug dėmesio – anksčiau pradėta 15 punktų veiksmų plano peržiūra

Prekybai ir darniam vystymuisi (PDV) skirtų skyrių įgyvendinimas ir vykdymo užtikrinimas yra vienas iš ES prekybos politikos prioritetų. 2018 m. vasario mėn. paskelbtas **15 punktų PDV veiksmų planas**³⁹, kuriame pateikiama nuosekli sistema ir strategija, padėjo orientuoti pastangas dar labiau gerinti ES prekybos susitarimų PDV skirtų skyrių įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą. Tame plane, kuris šiuo metu peržiūrimas atsižvelgiant į prekybos politikos pokyčius ir būtinybę reaguoti į COVID-19 pandemiją, nustatomi keturių pagrindinių sričių veiksmai: gerinti Komisijos bendradarbiavimo su valstybėmis narėmis ir Europos Parlamentu būdus, sudaryti palankesnes sąlygas pilietinei visuomenei vykdyti stebėseną ir teikti patarimus susitarimų šalims, siekti rezultatų, taip pat didinti skaidrumą ir gerinti komunikaciją.

...ir spręstas pirmas ginčas pagal ES ir Korėjos LPS

Su PDV susijęs ginčas pagal ES ir Korėjos prekybos susitarimą buvo pirmoji ES inicijuota ir pirmoji su PDV nuostatomis susijusi dvišalio ginčo sprendimo byla. Ji pradėta 2018 m. pabaigoje⁴⁰, ES išreiškus susirūpinimą dėl to, kad Korėja nesilaiko su tam tikromis pagrindinėmis darbo teisėmis susijusių principų ir nėra ratifikavusi keturių pagrindinių TDO konvencijų, kaip nustatyta prekybos susitarime. 2021 m. sausio 20 d. paskelbtame ekspertų kolegijos sprendime nurodyta, kad Korėja nesilaikė įsipareigojimų. Ginčas su Korėja taip pat puikiai parodo, kaip svarbu **užtikrintai naudotis** PDV skirtuose skyriuose numatytais **vykdymo užtikrinimo priemonėmis**, kai to reikia.

³⁹Žr. Komisijos tarnybų neoficialų dokumentą. „Atsiliepimai ir pastangos gerinti ES laisvosios prekybos susitarimų PDV skirtų skyrių įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą“, 2018 m. vasario 26 d. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/february/tradoc_156618.pdf.

⁴⁰ Išsamesnės informacijos apie ginčą pateikiama V skyriuje.

Ginčo su Pietų Korėja sprendimo byla

Kolegija išaiškino, kad: 1) TDO narės ir prekybos susitarimų šalys privalėjo vykdyti įsipareigojimą laikytis TDO įtvirtintų pagrindinių darbo principų net jei konvencijos nėra ratifikuotos; 2) nuolat galiojo susitarimų šalims privalomas įpareigojimas tolydžio ir nepertraukiamai stengtis, kad pagrindinės TDO konvencijos būtų ratifikuotos (todėl Korėjai vis dar taikoma prievolė tai padaryti), o nuolatinės ir nepertraukiamos pastangos reiškia, kad ratifikavimo siekiama iš tikrųjų, o ne tuščiažodžiaujama; 3) nebuvo būtina įrodyti, kad aptariamų nuostatų pažeidimai turi poveikio prekybai.

Po kolegijos posėdžio Korėjoje padaryti pakeitimai rodo, kad PDV nuostatos gali lemti **realius pokyčius praktikoje**: 1) dar prieš paskelbiant kolegijos ataskaitą, 2020 m. gruodžio mėn. Korėjos nacionalinė asamblėja priėmė Korėjos profesinių sąjungų ir darbo santykių reguliavimo akto pakeitimų, kuriais siekiama, kad šis aktas atitiktų asociacijų laisvės principą; 2) 2021 m. vasario 26 d. Nacionalinė asamblėja baigė trijų iš keturių dar neratifikuotų pagrindinių TDO konvencijų (Nr. 87 dėl asociacijų laisvės ir teisės jungtis į organizacijas gynimo, Nr. 98 dėl teisės jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas principų taikymo ir Nr. 29 dėl priverstinio darbo) ratifikavimo procesą; 3) naudodamiesi pagal laisvosios prekybos susitarimą sukurtomis institucinėmis struktūromis, 2021 m. balandžio mėn. PDV komitetas ir Prekybos komitetas susitarė dėl ekspertų kolegijos ataskaitoje pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo stebėjimo proceso, į kurį bus įtrauktas ir profesinių sąjungų teisės pakeitimų ir veiksmų siekiant, kad būtų ratifikuota viena likusi pagrindinė TDO konvencija Nr. 105 dėl priverstinio darbo panaikinimo, jungtinis nagrinėjimas.

Būtina atidžiai stebėti ES prekybos susitarimų PDV nuostatų įgyvendinimą...

Nepaisant COVID-19 pandemijos, 2020 m. ir per 2021 m. pirmuosius du ketvirčius **įvyko numatyti visų PDV komitetų** – išskyrus Vietnamo – **posėdžiai**, tarp jų ir pirmas pagal **ES ir Singapūro LPS** įkurtos PDV valdybos posėdis. Taip pat vyko virtualūs ES ir Singapūro LPE prekiaujančiųjų šalių ir pilietinės visuomenės forumų vietos patarėjų grupių susitikimai, kuriuose galėjo dalyvauti ir būti išklaustos gerokai daugiau pilietinės visuomenės organizacijų.

...o pasiekti, kad ES prekybos partneriai ratifikuotų TDO konvencijas, tebėra svarbus prioritetas Vienas iš pagrindinių ES bendradarbiavimo PDV srityje su keliais LPS partneriais prioritetų – **siekti, kad būtų ratifikuotos pagrindinės TDO konvencijos ir vykdomi su darbu susiję įsipareigojimai**. Akivaizdžiausias pavyzdys – pirmiau paminėta ginčo su **Korėja** sprendimo byla. Paminėtinas ir tęsiamas bendradarbiavimas su **Vietnamu**, per kurį išryškėjo ratifikavimo procedūros teikiamos pažangos galimybės ir konkretus Europos Parlamento vaidmuo tuo etapu. 2020 m. Vietnamas toliau rengė teisės aktus, kurie leistų įgyvendinti 2021 m. sausio 1 d. įsigaliojusį naują Darbo kodeksą (priimtą 2019 m. lapkričio 20 d.). ES ir toliau rėmė šį procesą bendradarbiaudama su TDO ir glaudžiai bendraudama su Vietnamo valdžios institucijomis. Nepaisant to, kol nėra įgyvendinimo teisės aktų, Vietname kurti laisvų profesinių sąjungų dar negalima.

Komisija vėl glaudžiai bendradarbiavo su Tarptautine darbo organizacija...

Bendradarbiaudama su TDO, Komisija teikė techninę paramą **Sakartvelui**, siekdama padėti šaliai 2020 m. rugsėjo mėn. priimti naują Darbo kodeksą. Dėl to teisės aktai geriau priderinti prie tarptautinių standartų ir atitinkamos ES teisės, taip pat priimtas naujas įstatymas dėl darbo inspektavimo. Bendradarbiaudama su TDO, Komisija taip pat galėjo pagal darbo inspektavimo stiprinimo projektą pasiūlyti techninę paramą skatinant darbo teises **Kolumbijos** kaimo vietovėse. Dėl to taip pat pavyko 2020 m. vasario mėn. **Peru** surengti darbo inspektavimo srities praktinį seminarą. 2020 m. ES taip pat teikė techninę paramą, kad pagerintų darbo inspektavimą **Ekvadoro** žemės ūkio sektoriuose (bus įgyvendinta 2021 m.).

Su aplinkos tvarumu susijusių įsipareigojimų įgyvendinimas taip pat vis svarbesnis

Aplinkos srityje Komisija toliau glaudžiai bendradarbiavo su **Vietnamu** dėl miškų teisės aktų vykdymo, miškų valdymo ir prekybos mediena (FLEGT). 2019 m. birželio mėn. įsigaliojus ES ir Vietnamo savanoriškos partnerystės susitarimui, Vietnamas toliau rengė reglamentus, būtinus medienos teisėtumo užtikrinimo sistemai įgyvendinti. Taip pat toliau glaudžiai bendradarbiauta su **Ukraina** dėl jos miškų sektoriaus reformos, daugiausia dėmesio skiriant medyno kirtimui ir prekybai mediena, o ypač kovos su neteisėta medienos ruoša veiksams.

Peržiūrint 15 punktų PDV veikslių planą ieškoma būdų stiprinti įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą...

2018 m. vasario mėn. priimto ES Komisijos **15 punktų veikslių plano** peržiūra pradėta 2021 m. (paankstinta iš 2023 m.); į ją įtrauktos plačios viešos konsultacijos, taip pat ES prekybos susitarimų PDV nuostatų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo lyginamasis tyrimas. Apskritai atliekant PDV peržiūrą bus apžvelgti visi svarbūs PDV nuostatų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo aspektai, įskaitant įsipareigojimų apimtį, stebėsenos mechanizmus, sankcijų už reikalavimų nesilaikymą galimybę, nuostatą dėl esminių elementų, taip pat institucinę struktūrą ir reikiamus išteklius.

Įgyvendindama ES prekybos susitarimų PDV nuostatas, Komisija kliaujasi patarimais, kuriuos teikia ES VPG, padedančios jai palaikyti ryšį su ES ir šalių partnerių pilietine visuomene.

Pagal 12 ES prekybos susitarimų⁴¹ numatytas **pilietinės visuomenės** įsitraukimas teikiant patarimus dėl su PDV susijusių susitarimų skyrių stebėsenos ir įgyvendinimo, visų pirma numatyta abiejose pusėse sukurti po VPG. ES VPG nariai – įvairūs ES lygmens suinteresuotųjų subjektų atstovai, taip pat su konkrečiomis temomis dirbančios mažesnės organizacijos; dauguma narių atrenkami paskelbus viešą kvietimą pareikšti susidomėjimą, o kitus paskiria Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, kuris taip pat skiria ir ES VPG sekretoriatą. Komisija remia ir ES, ir šalių partnerių VPG veiklą pagal partnerystės priemonės projektą, taip pat bendrą Komisijos darbuotojų būstinėje ir už prekybą atsakingų komandų ES delegacijose darbą.

⁴¹ Į šią ataskaitą įtraukta 11 tokių susitarimų, o 12-asis, Prekybos ir bendradarbiavimo susitarimas su Jungtine Karalyste, dar neįtrauktas, nes jį pradėta taikyti tik nuo 2021 m. sausio 1 d.

Įgyvendinant su PDV susijusius skyrius aktualios ES VPG veiklos pavyzdžiai

Darbo srities ginčas su Pietų Korėja. Remdami Komisijos siekį paskatinti ES pastangas užtikrinti, kad Pietų Korėja laikytųsi darbo srities įsipareigojimų pagal ES ir Korėjos LPS, ES VPG nariai atkreipė Komisijos dėmesį į informaciją apie potencialiai probleminius Korėjos teisinės sistemos elementus ir su esminiais TDO principais susijusią praktiką, taip pat į pagrindinių TDO konvencijų ratifikavimo klausimą. ES VPG aktyviai dalyvauja stebint, ar paisoma PDV kolegijos ataskaitos.

Žmogaus teisių klausimai Andų šalyse. 2020 m. įvykusiųose dviejuose posėdžiuose su Komisija ES VPG pranešė apie smurtą prieš profesinių sąjungų lyderius ir aplinkosaugos aktyvistus Kolumbijoje, padėtį bananų sektoriuje Ekvadore, darbo ir aplinkos sričių problemų stebėseną Peru ir COVID-19 socialinį ir ekonominį poveikį ES ir Andų partneriams. Komisija rėmė šia informacija diskutuodama su prekybos partneriais PDV komiteto posėdžiuose.

Kai kuriems ES prekybos partneriams, kurie su savo pilietine visuomene bendradarbiaudavo ribotai, užmegzti struktūrinį dialogą su pilietine visuomene pasirodė sunku. ES delegacijos raginamos palaikyti ryšius su priimančiosiomis šalimis, kol pastarosios diegia struktūras, ir, prireikus, teikti patarimus bei paramą, kaip matyti iš tolesnio pavyzdžio.

- ES ir Vietnamo LPS. Komisija, pasitelkusi ES delegacijos Hanojuje už prekybą atsakingą komandą, įsigaliojus LPS aktyviai rėmė Vietnamo VPG sukūrimą. Ši parama daugiausia buvo teikiama vykdant projektą, kuriuo skatinamas socialinių partnerių (verslo ir darbuotojų asociacijų) ir pilietinės visuomenės (nevyriausybinių organizacijų – NVO) dalyvavimas. Ir vietos pilietinė visuomenė, ir Vietnamo administracija šias pastangas įvertino teigiamai, atsižvelgiant į tai, kad nepriklausomų pilietinės visuomenės organizacijų Vietname patirtis ribota.

D. Prekybos susitarimų poveikio (*ex post*) analizė siekiant pagerinti įgyvendinimą

Atsižvelgiant į tikrą esamų susitarimų poveikį bus lengviau pagerinti įgyvendinimą ateityje...

Komisija vertina ilgalaikį jos prekybos susitarimų poveikį: siekiant nustatyti, ar numatyti rezultatai pasiekti, pirmą kartą vertinimas paprastai atliekamas praėjus penkeriems metams nuo įgyvendinimo pradžios. 2020 m. baigti du *ex post* vertinimai. Įvertintas ekonominės partnerystės susitarimas (EPS) su **CARIFORUM** (antrasis dešimt metų galiojančio susitarimo vertinimas) ir LPS su **šešiomis Viduržemio jūros regiono šalimis**⁴². Vertinimai paskelbti atitinkamai 2021 m. sausio ir kovo mėn. Abiejuose tyrimuose atskleidžiamos pagrindinės neišspręstos problemos ir nurodoma, į ką reikėtų kreipti daugiausia dėmesio įgyvendinant susitarimus, taip pat nustatomos atitinkamiems regionams būdingesnės problemos.

Pavyzdžiui, dėl **ES ir CARIFORUM EPS** susirūpinimą vis dar kelia institucijų ir (arba) agentūrų administracinių pajėgumų trūkumas, taip pat neužtenkamas įmonių informuotumas apie susitarimą ir nepakankamas skaidrumo įsipareigojimų laikymasis. Be to, turint omenyje su vystymusi susijusį EPS aspektą, tai, kaip sėkmingai jį įgyvendins 14 CARIFORUM valstybių, labai priklauso nuo atitinkamo vystomojo bendradarbiavimo finansavimo. Pagal 2021–2027 m. daugiamečių finansinės programos

⁴² Į tyrimą įtraukti Alžyras, Egiptas, Jordanija, Libanas, Marokas ir Tunisas; <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fab9bddd-9106-11eb-b85c-01aa75ed71a1>.

(DFP) Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemone „Globali Europa“ vykdoma nauja partnerystės programa sukuriama galimybių teikti tokią specialiai pritaikytą paramą nustatytiems su prekyba susijusiems uždaviniams spręsti. Atlikus vertinimą taip pat nustatyta sričių, kuriose ES turi nuveikti daugiau, visų pirma didinti valstybių narių įsitraukimą, gerinti komunikaciją ir remti verslo verslui sąsajas bei platformas.

Atlikus **šešių Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių asociacijos susitarimų** tyrimą nustatyta, kad reikia dar labiau mažinti netarifinių priemonių, tokių kaip neautomatinės importo licencijos arba techniniai reglamentai, apie kuriuos nepranešama, nes šios priemonės lemia nenusipėjamumą ir iškraipo vietos verslo operacijas. Be to, tyrime rekomenduojama supaprastinti administracines procedūras, taikyti tarptautiniu mastu pripažįstamus standartus ir vengti be reikalo dubliuoti atitikties vertinimą. Gerinant verslo aplinką, kartu reikėtų didinti ES paramą ir bendradarbiavimą skatinant politiką, kuria didinamas konkurencingumas, ugdomi įgūdžiai ir naikinami logistiniai suvaržymai. Remiantis nustatytais tikslais bus ne tik pagrindžiamas LPS įgyvendinimo procesas, bet ir galbūt orientuojami svarstymai apie ES pagalbos prekybai rėmimą 2021–2027 m.

III. Parama mažosioms ir vidutinėms įmonėms naudojantis prekybos susitarimais

MVĮ ir šeimos verslo įmonės sudaro maždaug 99 proc. visų ES bendrovių ir sukuria pusę Europos BVP

Pasaulio rinkos vis dar teikia reikšmingų galimybių augti MVĮ, kurios sukuria trečdalį viso ES eksporto ir ES išlaiko per 13 mln. darbo vietų⁴³. 2020 m. Komisija dėjo daugiau pastangų siekdama padėti MVĮ kuo labiau išnaudoti prekybos taisykles ir susitarimus, taip pat sudarė joms sąlygas lengviau išreikšti susirūpinimą dėl prekybos susitarimų ir taisyklių laikymosi.

Informacijos spragos ir praktinės patirties stygius patys gali tapti prekybos ir investavimo kliūtimi, ypač kenksminga mažesnėms bendrovėms. Pirma, prekybos susitarimai nenaudingi, jeigu galimi naudos gavėjai apie juos nežino ir nesupranta, kaip iš jų gauti naudą konkrečiu atveju. Net jei MVĮ tiesiogiai neeksportuoja, prekybos susitarimai joms gali būti svarbūs dėl jų vaidmens pasaulinėse tiekimo grandinėse. Antra, net jei bendrovės žino apie PPO taisykles ir ES lengvatinių prekybos režimo susitarimus, jų nauda nepasireiškia automatiškai. Todėl, nors prekybos skatinimas yra valstybių narių, verslo asociacijų ar prekybos skatinimo institucijų kompetencija, Komisija 2020 m. toliau rėmė jų veiklą, be kita ko, teikė gaires, vykdė informavimo veiklą (visų pirma per ES delegacijas šalyse partnerėse), kūrė specialias sąveikas internetines priemones ar pagalbos tarnybas ir centrus, kurie rūpintųsi MVĮ poreikiais.

Prekybos susitarimai su besivystančiomis šalimis suteikia vietos MVĮ patrauklių galimybių patekti į rinką, taip pat sukuria paskatų vykdyti reformas, kuriomis gali būti toliau grindžiamas vystomasis bendradarbiavimas. Pavyzdžiui, ekonominės partnerystės susitarimai (EPS) su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno šalimis turi stiprų vystomąjį aspektą: jų sėkmingas įgyvendinimas priklauso nuo to, kaip pavyks pašalinti šių šalių vidines prekybos kliūtis taikant pagalbos prekybai priemonę. Prie

⁴³ 2020 m. gegužės mėn. Prekybos GD vyriausiojo ekonomisto pranešimas: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/june/tradoc_158778.pdf.

šios ataskaitos pridedamame Komisijos tarnybų darbiniam dokumente pateikiama pavyzdžių, kaip ES delegacijos stengiasi pašalinti prekybos kliūtis naudodamosi pagalbos prekybai priemone. 2020 m. ES pagalbos prekybai pažangos ataskaitoje pateikiama daugiau informacijos apie Komisijos ir valstybių narių paramą MVĮ besivystančiose šalyse, kad ES prekybos susitarimai būtų kuo geriau išnaudoti⁴⁴.

A. „Access2Markets“ ir Atitikties kilmės taisyklėms vertinimo priemonė (ROSA)

2020 m. paleistas portalas „Access2Markets“, kuriame nemokamai vieno langelio principu teikiama informacija apie prekybą...

2020 m. spalio mėn. paleistame Komisijos naujame importo ir eksporto portale „Access2Markets“⁴⁵, kuriame integruota ir **Atitikties kilmės taisyklėms vertinimo priemonė (ROSA)**, gausu naujausios informacijos, kuri teikiama nemokamai, įvairiomis kalbomis ir užtikrinant galimybę vykdyti paiešką. Portalas apima 122 eksporto rinkas už ES ribų ir 190 rinkų, iš kurių eksportuojama. Bendrovės gali rasti informacijos apie jų importui ir eksportui taikomus tarifus, mokesčius, kvotas, importo formalumus ir procedūras, taip pat palyginti kilmės taisykles pagal visus ES prekybos susitarimus. Šiuo portalu gali naudotis kiekvienas naudotojas, tačiau jis ypač naudingas MVĮ.

...platformoje įdiegta įsivertinimo priemonė, padedanti įmonėms išsiaiškinti, kokios kilmės taisyklės taikomos pagal skirtingus ES susitarimus

Atitikties kilmės taisyklėms įsivertinimo priemonė ROSA

Priemonės ROSA naudotojams pateikiama atitinkamų klausimų siekiant nustatyti, ar jų produktai atitinka tam tikras taisykles, kad jiems būtų galima taikyti lengvatinį režimą pagal ES prekybos susitarimą. Kad bendrovėms būtų lengviau, ROSA taip pat pateikia aiškius nurodymus, kokių dokumentų reikia kilmei įrodyti, kad būtų taikomi lengvatiniai muitų tarifai, taip pat turi funkciją, leidžiančią palyginti pagal įvairius susitarimus taikomas taisykles. Šiuo metu ROSA naudojamas maždaug 500 kartų per dieną.

Portalą „Access2Markets“ palankiai įvertino iki 10 000 naudotojų per dieną, iš kurių 70 proc. yra iš ES. Šis rodiklis yra gerokai didesnis nei priemonių, kurios buvo juo pakeistos (Patekimo į rinką duomenų bazės ir Prekybos pagalbos tarnybos). „Access2Markets“ ir ROSA sukurti glaudžiai bendradarbiaujant su verslo asociacijomis ir prekybos rūmais ir yra nuolat tobulinami atsižvelgiant į naudotojų pastabas. Kad pradžia gera, patvirtino tai, kad ši platforma laimėjo 2021 m. **Europos ombudsmeno Gero administravimo apdovanojimų** publikos prizą⁴⁶ – tai krizės metu teikiamos piliečiams svarbios paslaugos pripažinimas.

Ateinančiais metais portalą „Access2Markets“ numatyta papildyti būsimais paslaugų ir viešųjų pirkimų moduliais, o iki 2021 m. pabaigos ROSA apims daugumą susitarimų...

Greta kitų patobulinimų, **plečiama „Access2Market“ apimtis** įtraukiant kitų esminių ES prekybos susitarimų elementų:

⁴⁴ Europos Komisija, *EU Aid for Trade Progress Report 2020 – Review of progress on the implementation of the updated EU aid for trade strategy of 2017*, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas, 2020 (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f022db96-d854-11ea-adf7-01aa75ed71a1>).

⁴⁵ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/lt/home>

⁴⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=EXkldaJvv5E>

- kuriama bandomoji **paieškai pritaikyta duomenų bazė, apimanti įvairius paslaugų sektorius**, kuriems taikomi ES susitarimai, taip pat rengiami konkretiems sektoriams skirti vadovai, kuriuose susitelkiama į tam tikrus regionus ar šalis, pvz., augalų ir gyvūnų sveikatos nuostatų srityje;
- taip pat **plečiama ROSA geografinė aprėptis**, kad iki 2021 m. pabaigos būtų įtraukta daugumą prekybos susitarimų. Šiuo metu ši priemonė jau apima prekybos 26 susitarimus su 36 šalių (įskaitant Jungtinę Karalystę, Centrinės Amerikos partnerius, Kolumbiją, Peru ir Ekvadorą, Vietnamą, Kanadą, Japoniją ir Pietų Korėją);
- nauja speciali priemonė „**Access2Procurement**“⁴⁷ – paleista 2021 m. rugsėjo mėn. – apima viešuosius pirkimus pagal ES prekybos susitarimus, pradedant nuo Sutarties dėl viešųjų pirkimų, taip pat ES ir Kanados susitarimo (IEPS) narių; jos aprėptis bus laipsniškai plečiama.

Nauja priemonė informavimui apie viešuosius pirkimus gerinti

„**Access2Procurement**“ – nauja IT priemonė, įdiegta platformoje „Access2Markets“. Jos tikslas – padėti Europos tiekėjams sužinoti, ar jie atitinka reikalavimus dalyvauti konkurse dėl konkrečios viešųjų pirkimų sutarties trečiojoje šalyje. Pagal naudotojų atsakymus į tris ar keturis klausimus dėl perkančiojo subjekto, viešųjų pirkimų objekto ir numatomos sutarties vertės naujoji priemonė greitai ir labai patikimai įvertins, ar naudotojas turi teisę dalyvauti konkurse. Tai padės konkurso dalyviams nustatyti, ar viešųjų pirkimų projektui trečiojoje šalyje taikomi ES atžvilgiu galiojantys tos šalies įsipareigojimai dėl patekimo į rinką pagal PPO sutartį dėl viešųjų pirkimų ar dvišalį susitarimą.

B. Vadovai, pagalbos tarnybos, MVĮ centrai ir bendradarbiavimas su tinklais

Vykdydama komunikacijos veiklą, Komisija ir toliau pabrėžia ES prekybos susitarimų naudą įmonėms, ypač MVĮ...

2020 m. Komisija toliau **rengė vadovus**, padėsiančius įmonėms susigaudyti susitarimuose, o jų poveikį stiprino suinteresuotiesiems subjektams skirtos specialios mokymų sesijos ir internetiniai seminarai, papildantys ES valstybių narių ir įmonių vykdomą veiklą. **ES delegacijos** atlieka svarbų vaidmenį didinant informuotumą ir remiant ekonominės veiklos vykdytojus, siekiančius iš susitarimo gauti naudos.

- Kanados pavyzdys. 2020 m. Komisija toliau rengė specialius vadovus ir organizavo internetinius seminarus siekdama padėti ES įmonėms, veikiančioms arba norinčioms pradėti veikti Kanados rinkoje. Darbas vyko devyniose srityse: nuo itin techninių dalykų, kaip apdorojimo metilbromidu alternatyvų eksportuojant tam tikrus augalinius produktus arba galimybių švarių technologijų bendrovėms, iki bendresnių reikalų, kaip antai galimybių dalyvauti Kanados federalinio ar subfederalinio lygmens viešuosiuose pirkimuose arba INT Kanadoje apžvalgos. Visi šie vadovai ir ataskaitos viešai skelbiami Komisijos interneto svetainėje⁴⁸.

⁴⁷ <https://webgate.ec.europa.eu/procurement/#/step1>

⁴⁸ <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1720&title=CETA-factsheet-and-guides>

- Japonijos pavyzdys. 2020 m. ES delegacijos Tokijuje už prekybą atsakinga komanda parengė vadovą, kuriame žingsnis po žingsnio bendrovėms pateikiama informacija apie patekimą į rinką, o jį papildė tam tikriems sektoriams skirti vadovai⁴⁹.

ES remiami MVĮ centrai pagrindinėse rinkose atlieka svarbų vaidmenį...

Siekdama padėti MVĮ pereiti į tarptautinį lygmenį ir pasinaudoti derybose sutartais pranašumais šalyse partnerėse, **Komisija ir toliau finansuoja MVĮ centrus Kinijoje ir Japonijoje**, palaikydama glaudžius ryšius su valstybėmis narėmis, nacionalinėmis ir europinėmis verslo asociacijomis užsienyje ir prekybos skatinimo organizacijomis. **ES ir Japonijos pramonės bendradarbiavimo centras**⁵⁰ turi 2 233 registruotus narius. Jį bendrai finansuoja ir jam kartu vadovauja ES ir Japonija⁵¹, bendradarbiaudamos su valstybių narių prekybos skatinimo organizacijomis. Jis teikia įvairias paslaugas⁵² MVĮ, be kita ko, per EPS pagalbos tarnybą⁵³ ir Japonijos mokesčių ir viešųjų pirkimų pagalbos tarnybą⁵⁴, taip pat skatina technologijų perdavimą tarp ES ir Japonijos per specialią pagalbos tarnybą⁵⁵. **ES MVĮ centras Kinijoje** – Komisijos finansuojamas projektas, nuo 2010 m. padedantis Europos mažosioms ir vidutinėms įmonėms pasiruošti vykdyti verslą Kinijoje. Numatyta, kad dabartinis, trečiasis, projekto etapas bus vykdomas nuo 2020 m. spalio mėn. iki 2022 m. kovo mėn. Antruoju etapu (nuo 2014 m. liepos mėn. iki 2020 m. balandžio mėn.) ES MVĮ centrai ES iš viso skyrė 5,9 mln. EUR biudžetą, o ES MVĮ centro interneto svetainė turi 14 163 registruotus naudotojus.

MVĮ centrai Japonijoje ir Kinijoje

2020 m. ES ir Japonijos pramonės bendradarbiavimo centro veiklos pavyzdžiai:

- ✓ 16 su EPS susijusių internetinių seminarų (pasitelkiant EPS pagalbos tarnybą), kuriuose dalyvavo 925 dalyviai;
- ✓ 18 informacijos suvestinių, padedančių MVĮ suprasti pagrindinius EPS aspektus;
- ✓ 21 internetinis seminaras, kuriuose dalyvavo 810 dalyvių.

ES MVĮ centro Kinijoje veiklos pavyzdžiai (nuo 2014 m. lapkričio mėn. iki 2020 m. balandžio mėn.):

- ✓ 307 mokymai Kinijoje ir ES, skirti daugiau kaip 12 000 ES MVĮ;
- ✓ 28 susitarimo memorandumai, pasirašyti su vyriausybės agentūromis ir verslo paramos organizacijomis Kinijoje ir Europoje;
- ✓ 270 partnerystės ryšių tarp ES MVĮ centro ir partnerių organizacijų.

...ir tam tikrais atvejais yra remiami ir už atitinkamas temas atsakingų komandų

⁴⁹ ES tiekėjams skirtas vadovas dėl viešųjų pirkimų Japonijoje: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/november/tradoc_159028.pdf; vadovas, kuriame žingsnis po žingsnio ES bendrovėms pateikiama informacija apie patekimą į rinką: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-japan-economic-partnership-agreement>.

⁵⁰ <https://www.eu-japan.eu/>

⁵¹ ES finansavimą skiria pagal 2020 m. COSME darbo programą (nuo 2020 m. balandžio mėn. iki 2022 m. kovo mėn. – 5,6 mln. EUR).

⁵² <https://www.eu-japan.eu/summary-activities>

⁵³ <https://www.eubusinessinjapan.eu/library/news/epa-helpdesk>

⁵⁴ <https://www.eu-japan.eu/japan-tax-public-procurement-helpdesk>

⁵⁵ <http://www.eu-jp-tthelpdesk.eu/>

ES bendrovės (ypač mažesnės) dažnai susiduria su praktiniais sunkumais ir apribojimais, susijusiais su INT apsauga trečiosiose šalyse, pvz., priverstiniu technologijų perdavimu, procedūriniais trūkumais, teisių registracijos vilkinimu, tam tikrų teisių neregistravimu, neatgrasančiomis sankcijomis pažeidus INT, ekspertinių žinių trūkumu, korupcija, informacijos trūkumu ir nepakankamu skaidrumu. Siekdama joms padėti veiksmingai įveikti tokius sunkumus, kurie gali turėti poveikio jų pastangoms pereiti į tarptautinį lygmenį, Komisija pagrindiniuose regionuose, **t. y. Kinijoje, Lotynų Amerikoje ir Pietryčių Azijoje, įsteigė temines MVI pagalbos tarnybas INT klausimais.**⁵⁶ Šios pagalbos tarnybos, nemokamai teikdamos informaciją ir paslaugas, padeda ES MVI apsaugoti ir įtvirtinti jų INT šalių ES prekybos partnerių teritorijose.

⁵⁶ https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/ip-thematic-areas_en

C. Nuodugnesnis bendradarbiavimas su įmonėmis ir įmonių tinklais

Kad pasiektų bendroves vietoje, Komisija 2020 m. ir toliau **gilino bendradarbiavimą su ES verslo interesų atstovais** ES ir trečiosiose šalyse, be kita ko, su Europos įmonių tinklu (EEN)⁵⁷, Pasauliniu Europos verslo organizacijų tinklu (EBO WWN)⁵⁸ ir valstybių narių prekybos skatinimo organizacijomis. Komisija siekia skatinti keistis nuomonėmis su tomis organizacijomis, kad Europos įmonėms būtų sudarytos geresnės sąlygos patekti į rinką trečiosiose šalyse.

EEN teikia patarimus dėl ES sudarytų LPS. EEN teminė grupė MVĮ tarptautinimo klausimais reguliariai dalijasi informacija naujausiais su prekyba susijusiais klausimais EEN bendruomenės platformoje. Ekspertų grupė taip pat rengia internetinius seminarus vietos įmonėms ir EEN konsultantams ir vadovauja pagalbos tarnyboms, skleidžiančioms informaciją apie prekybos susitarimus.

Naujausia Europos įmonių tinklo veikla

- 2021 m. sausio 27 d. EEN teminė grupė MVĮ tarptautinimo klausimais surengė internetinį seminarą „Susitikimas su mūsų tarptautiniais partneriais – EEN Singapūras“, o jame pabrėžė galimybes ir paramą, kurią gali gauti ES įmonės, siekiančios vykdyti verslą Singapūre naudodamosi LPS.
- EEN Vietnamas įkūrė pagalbos tarnybą, kuri vertins įmonių poreikius pagal 2020 m. rugpjūčio 1 d. įsigaliojusį ES ir Vietnamo LPS, be kita ko, rengdama apklausas, organizuodama susitikimus ir pan.
- 2020 m. lapkričio mėn. EEN, glaudžiai bendradarbiaudamas su Prekybos GD, surengė specialius praktinius mokymus, kaip naudotis portalo „Access2Markets“ funkcijomis. Internetinis seminaras buvo palankiai įvertintas, o mokymuose dalyvavo per 200 EEN konsultantų. Ateityje planuojama surengti daugiau praktinių mokymų.

Parama MVĮ dabar įtraukta į daugelį ES prekybos susitarimų...

Siekiant padėti MVĮ dar geriau išnaudoti ES prekybos susitarimus, į naujausius susitarimus įtraukti **specialiai MVĮ skirti ES LPS skyriai**⁵⁹, kuriuose numatoma užtikrinti skaidrumą MVĮ atžvilgiu ir reguliarius šalių MVĮ kontaktinių centrų ryšius. 2020 m. pagal IEPS įsteigti MVĮ kontaktiniai centrai pateikė veiklos ataskaitą 2020 m. liepos mėn. posėdžiavusiam IEPS jungtiniam komitetui ir pradėjo

⁵⁷ Tinklas, iš dalies finansuojamas ES [COSME programos](#), lėšomis, vykdo veiklą daugiau nei 60 šalių ir telkia 3 000 ekspertų iš 600 organizacijų narių. Jo tikslas – padėti mažosioms ir vidutinėms įmonėms vykdyti tarptautinę veiklą.

⁵⁸ <https://eboworldwide.eu/>

⁵⁹ Su Kanada susitarta dėl rekomendacijų MVĮ, o ES ir Japonijos EPS ir su Jungtine Karalyste sudarytame PBS yra MVĮ skirti skyriai; tokie skyriai taip pat yra su MERCOSUR sudarytuose susitarimuose ir atnaujintame susitarime su Meksika. Dėl MVĮ skirtų skyrių, be kita ko, deramasi su Čile, Indonezija, Australija ir Naująja Zelandija.

vykdyti savo 2020–2021 m darbo planą⁶⁰, be kita ko, įtraukdami EEN ir stebėdami MVĮ pažangą pagal IEPS. Pagal ES ir Japonijos EPS įkurtų kontaktinių centrų atstovų susitikimas įvyko 2021 m. vasario mėn., jame abi pusės pranešė apie savo iniciatyvas įgyvendinti MVĮ skirto skyriaus nuostatas dėl informavimo.

IV. Kliūčių šalinimas ir sprendimų paieška

IV.1 Esama prekybos kliūčių padėtis ir jų šalinimas daug iššūkių sukėlusiais metais

2020 metai buvo itin nelengvi: dėl COVID-19 pandemijos kilus sveikatos ir ekonomikos krizei ėmė plisti protekcionizmas, o kai kurie partneriai dar labiau vengė šalinti prieš krizę nustatytas kliūtis.

Pagal ES prekybos susitarimus įsteigti instituciniai organai atlieka svarbų vaidmenį nustatant, iškeliant ir sprendžiant problemas su prekybos partneriais, su kuriais ES yra sudariusi lengvatinio prekybos režimo susitarimus. Tačiau įmonėms gali kilti problemų srityse, tiesiogiai neįtrauktose į prekybos susitarimą, arba šalyse, su kuriomis ES nėra pasirašiusi lengvatinio prekybos režimo susitarimo. Todėl 2020 m. ir toliau stengtasi nustatyti ir pašalinti kliūtis visais lygmenimis (dvišaliu ir daugiašaliu), reaguojant į rūpesčius, kylančius ES įmonėms, kurios susiduria su ribojamosiomis priemonėmis ar praktika, su kuriomis ES prekybos partneriai elgiasi nesąžiningai arba kurios negali konkuruoti vienodomis sąlygomis. Kad būtų lengviau teikti skundus, Komisija 2020 m. lapkričio mėn. portale „Access2Markets“ įdiegė **vieno langelio sistemą** (VLS), kurioje vieno langelio principu teikiama informacija apie prekybos kliūtis ir (arba) vykdyti išpareigojimų dėl PDV neįstengiančius prekybos partnerius.

A. Prekybos ir investavimo kliūčių apžvalga (visos užregistruotos kliūtys) 2020 m. gruodžio 31 d.

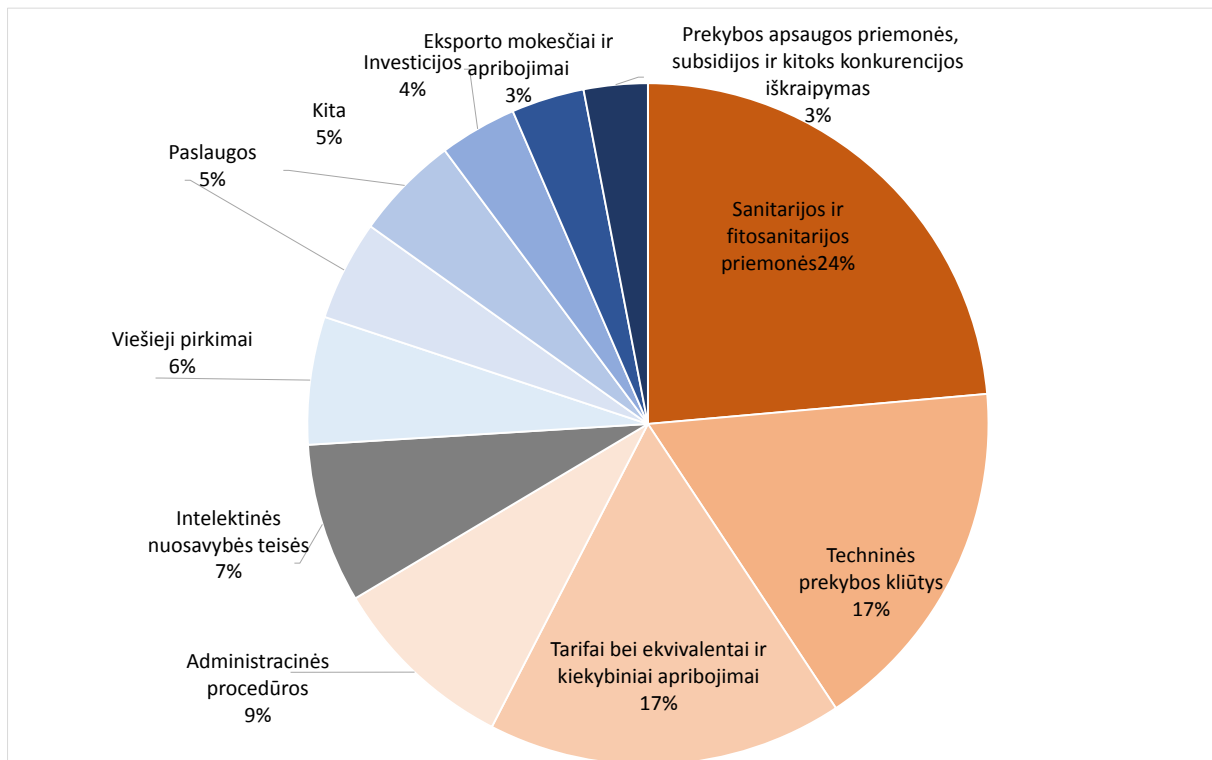
Kaip matyti iš lentelės, 2020 m. pabaigoje į Komisijos duomenų bazę „Access2Markets“ įtrauktos **462 prekybos ir investavimo kliūtys, veikiančios 66 trečiosiose šalyse.**

Priemonės rūšis	Kliūčių skaičius
Sanitarijos ir fitosanitarijos priemonės (SFS)	109
Techninės prekybos kliūtys (TPK)	79
Tarifai bei ekvivalentai ir kiekybiniai apribojimai	78
Administracinės procedūros	41
Paslaugos ir investicijos	39
Kitos priemonės*	37
Intelektinės nuosavybės teisės	35
Viešieji pirkimai	28
Eksporto mokesčiai ir apribojimai	16
Iš viso	462

⁶⁰ Darbo planas ir veiklos ataskaita pateikiami adresu: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/july/tradoc_158910.pdf.

* Kitos priemonės – be kita ko, su prekybos apsaugos priemonėmis ir subsidijomis susijusios kliūtys, konkurenciją veikiančios priemonės ir kitos priemonės, nepriskirtos prie pirmiau nurodytų kategorijų.

4 diagrama. Kliūčių rūšys 2020 m.

Kaip matyti iš 4 diagramos, pagal **kliūčių rūšis**, kaip ir ankstesniais metais, didžiausia kategorija liko SFS priemonės (109), sudarančios ketvirtadalį visų užregistruotų kliūčių, po jų – TPK, taip pat tarifinės priemonės ir kiekybiniai apribojimai (beveik po 80). Šių trijų kategorijų priemonės 2020 m. sudarė beveik 60 proc. visų veikiančių kliūčių.

Pagal **geografinį paplitimą**, 2020 m. Kinija vis dar buvo šalis, kurioje užregistruota daugiausia kliūčių – 40 (dviem daugiau nei 2019 m.), antra buvo Rusija, po jos – Indonezija ir Jungtinės Amerikos Valstijos (po 26), Indija (25) ir Turkija (24). Kitos šalys, kuriose nustatyta dešimt ar daugiau kliūčių: Brazilija, Pietų Korėja, Australija, Alžyras, Egiptas, Marokas, Kanada ir Malaizija.

B. Prekybos ir investavimo kliūčių raida 2020 m.

Toliau lentelėje nurodytos 2020 m. užregistruotos naujos kliūtys ir pašalintos kliūtys⁶¹ pagal rūšį ir (arba) kategoriją; iš jos matyti, kad, palyginti su 2019 m., bendrai kliūčių padaugėjo (+8)⁶².

Priemonės rūšis	Naujos kliūtys ⁶³	Pašalintos kliūtys
SFS	13	17
TPK	5	6
Administracinės procedūros	5	4
Tarifai bei ekvivalentai ir kiekybiniai apribojimai	5	2
Paslaugos ir investicijos	4	1
Kitos priemonės ⁶⁴	4	1
Viešieji pirkimai	3	1
Eksporto mokesčiai ir apribojimai	1	1
Intelektinės nuosavybės teisės	1	0
Iš viso	41	33

Sanitarijos ir fitosanitarijos priemonės (SFS) ir vėl buvo gausiausios ir tarp naujų priemonių (13), ir tarp pašalintų priemonių (17) ir sudarė pusę visų 2020 m. pašalintų kliūčių. Pašalinus tam tikras SFS kliūtis, pvz., ES eksportuotojams atvertos Japonijos rinkos tam tikriems ES jautienos gaminiams, leista eksportuoti Belgijos obuolius į Meksiką ir Tailandą, taip pat pasiekta, kad Pietų Korėja panaikintų paukštienai iš Vengrijos taikomą draudimą.

Techninės prekybos kliūtys (TPK) ir su **administracinėmis procedūromis** susijusios kliūtys buvo antra ir trečia dažniausios rūšys.

Iš 2020 m. užregistruotų naujų kliūčių pagal sektorius 43 proc. nustatyta **žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriuje**, o vynų ir spiritinių gėrimų sektoriuje iškilo keturios naujos kliūtys, automobilių sektoriuje – trys. Tačiau po žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriaus, didžiausia naujų kliūčių grupė (8) buvo **horizontaliosios priemonės**, galinčios turėti poveikio visam eksportui į atitinkamą šalį prekybos partnerę (6), arba keliems sektoriams taikomos priemonės (2). Kartu **horizontaliosios ir kelių sektorių priemonės sudarė ketvirtadalį visų naujų kliūčių**⁶⁵, užregistruotų 2020 m., o tai rodo protekcionizmo tendencijų stiprėjimą, kurį dar labiau išryškino COVID-19 pandemija.

⁶¹ Išsamus naujų kliūčių, apie kurias pranešta 2020 m., ir tais metais pašalintų kliūčių sąrašas pateikiamas Komisijos tarnybų darbiniame dokumente: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159786.htm>

⁶² Susumavus praėjusių metų priemones (438 veikiančios kliūtys) ir 2020 m. skaičius (41 nauja kliūtis, 33 pašalintos kliūtys) gautas rezultatas – 446 kliūtys. Skirtumas daugiausia atsirado dėl to, kad, sekdama iš dalies pašalintas kliūtis, Komisija šalinamas veikiančias kliūtis priskyrė prie 2020 m. kliūčių, todėl nominalus kliūčių skaičius yra didesnis, tačiau pagrindinės tendencijos nesikeičia.

⁶³ Naujos kliūtys – kliūtys, užregistruotos „Access2Markets“ per 2020 m.

⁶⁴ Kitos priemonės – be kita ko, su prekybos apsaugos priemonėmis ir subsidijomis susijusios kliūtys, konkurenciją veikiančios priemonės ir kitos priemonės, nepriskirtos prie pirmiau nurodytų kategorijų.

⁶⁵ Tokia didelė horizontalių poveikį turinčių priemonių dalis trukdo tinkamai kiekybiškai įvertinti prekybos srautus, kuriems daromas poveikis.

Prekybos ir investavimo kliūtys COVID-19 kontekste

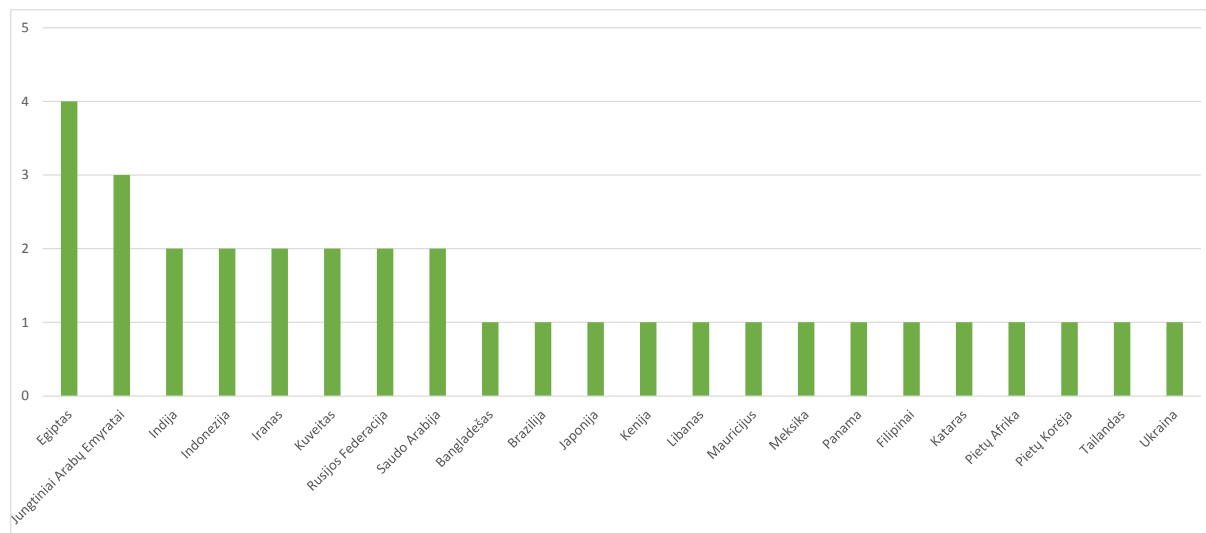
Pradiniais pandemijos etapais dėl tiekimo grandinės sutrikimų smarkiai padidėjo būtinausių (su sveikata susijusių) prekių paklausa, taigi jų ėmė trūkti ir automatiškai imta taikyti ribojamąsias priemones, vėliau ėmė nekontroliuojamai augti gamyba (daugiausia Kinijoje), o dėl to kilo susirūpinimas dėl saugos ir atitikties ES standartams. ES įvedė laikiną skaidrumo užtikrinimo mechanizmą – **asmeninių apsaugos priemonių eksporto leidimo tvarką**, kuria pakeisti nacionaliniai draudimai, tačiau ir vienos, ir kitos priemonės galiojimas baigėsi 2020 m. gegužės mėn. pabaigoje.

Pirmuoju pandemijos etapu nemažai ES prekybos partnerių įvedė **eksporto apribojimų**. Komisija ir toliau stebi šias priemones siekdama nustatyti, ar jos taikomos tik tol, kol tikrai būtina, t. y. ar jos atšaukiamos, kai dėl sveikatos padėties tai galima padaryti⁶⁶. Nustačius, kad apribojimai turi poveikio ES apsirūpinimui būtinausiomis prekėmis, kurių reikia tvarkantis su COVID-19, ES siekia panaikinti arba sušvelninti tokią priemonę. Vienas iš pavyzdžių – Indijos taikytos priemonės, kuriomis buvo apribotas tam tikrų būtinausių medicinos medžiagų eksportas⁶⁷ ir kurias pavyko panaikinti bendradarbiaujant aukščiausiu politiniu lygmeniu.

C. 2020 m. pašalintos kliūtys

2020 m. Komisija aktyviai stengėsi pašalinti kliūtis ir pasiekė, kad visiškai arba iš dalies būtų pašalintos 33 kliūtys 22 šalyse prekybos partnerėse, kaip matyti iš 5 diagramos.

5 diagrama. Pašalintų kliūčių skaičius pagal partnerius (2020 m.)

⁶⁶ Kai kurios iš tų priemonių stebėjimo tikslais buvo užregistruotos ES duomenų bazėje (portale „Access2Markets“ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/lt/barriers>).

⁶⁷ Apribojimai, be kita ko, buvo taikomi šioms medžiagoms: hidroksichlorokvinui (HCQ), kitoms veikliosioms vaistinėms medžiagoms ir įvairios farmacinės formos ir sudėties paracetamoliui (į ES eksportuojama daugiau kaip trečdalis Indijoje gaminamos pastarosios medžiagos).

Prekybos kliūtims šalinti Komisija turi **įvairių priemonių, dažnai taikomų kartu**. Kad pašalintų kliūtis, Komisija ne tik pasitelkia pagal dvišalius prekybos susitarimus sukurtą institucinę sistemą (žr. II.2 poskyrio B dalį), bet ir išnaudoja **diplomatinius kanalus** ir aukšto lygio dialogą su prekybos partneriais. Ji taip pat reguliariai kelia kliūčių klausimą daugiašalėje aplinkoje PPO. Be to, ji gali pradėti tyrimą pagal ES prekybos kliūčių reglamentą (2020 m. buvo pradėti ir 2021 m. užbaigti du patikrinimai; žr. toliau).

Kaip paaiškėjo, kliūtys veiksmingai šalinamos dvišaliais veiksmais...

Dvišalio lygmens pastangų pavyzdžiai

- Saudo Arabija ir plastikas. Bendromis Komisijos, ES valstybių narių ir įmonių pastangomis pavyko Saudo Arabijoje išvengti techninės kliūties dėl plastiko sertifikavimo. Valstybės narės ir pramonės asociacijos pranešė Komisijai apie naują reikalavimą, dėl kurio bus privaloma pakuotėms naudoti sertifikuotą aerobiškai biologiškai skaidų plastiką. Išnagrinėjusi klausimą, Komisija padarė išvadą, kad toks apribojimas nėra pagrįstas moksliskai (t. y. aerobiškai biologiškai skaidaus plastiko teigiamo poveikio aplinkai įrodymų trūksta). Dėl to ir dėl kitų mokslinių įrodymų, kuriuos ES delegacija pateikė Saudo Arabijai, pastaroji atsisakė šio techninio reglamento dėl pakavimo gaminių.
- Indonezija ir INT. Pastaruosius dvejus metus Komisija kėlė Indonezijai klausimą dėl gamybos vietoje kaip išankstinės vaistų patentinės apsaugos sąlygos, nes tai buvo rimta kliūtis Europos bendrovėms, siekiančioms konkuruoti Indonezijoje. ES bendravo su Indonezija diplomatiniais kanalais ir bendradarbiavo su bendramintėmis šalimis ieškodama sprendimo, kuris būtų naudingas tiek vietoje, tiek Europos novatoriškoms pramonės šakoms ir atitiktų tarptautinius standartus. 2020 m. spalio mėn. Indonezija priėmus naują bendrąjį įstatymą dėl darbo vietų kūrimo tas reikalavimas panaikintas. Tai svarbus žingsnis siekiant laikytis tarptautinių standartų, taikomų, *inter alia*, patentuotų išradimų gamybai, importui ir licencijavimui Indonezijoje.

...taip pat veiksmais pagal PPO ir įvairių jos komitetų sistemą...

Kadangi tarptautinei prekybai poveikio turinčių taisyklių ir reglamentų daugėja, tinkamai įgyvendinti su TPK susijusias daugiašales taisykles ypač svarbu. ES sėkmingai dalyvaujant **PPO TPK komiteto** veikloje, pavyko išaiškinti, pašalinti ar išvengti daug tokių su TPK susijusių kliūčių ir taip palengvinti ES eksportą. Neseniai įvertinta, kad tokios priemonės **per pastarąjį dešimtmetį** padarė poveikio maždaug **83 mlrd. EUR vertės ES eksportui**⁶⁸ įvairiuose sektoriuose, ypač medicinos priemonių, vaistų, automobilių, maisto ir gėrimų, IT produktų ir elektrinių prietaisų, kosmetikos, žaislų, tekstilės, keramikos ar baldų⁶⁹.

...o Prekybos kliūčių reglamentas tam tikrais atvejais užtikrino papildomą teisinį būdą.

⁶⁸ Pagal šią metodiką vertinami dabartiniai prekybos srautai, kuriems TPK pašalinimas arba prevencija buvo naudingi, ir kiekybiškai nevertinamas eksporto padidėjimas ar kitoks poveikis prekybai.

⁶⁹ Taip pat žr. 2021 m. vasario mėn. CEPS paskelbtą Luciano Cernat ir Davido Boucherio straipsnį „Multilateral cooperation behind the trade war headlines: How much trade is freed up?“, https://www.ceps.eu/download/publication/?id=32164&pdf=PI2021-03_Multilateral-cooperation-behind-the-trade-war-headlines.pdf.

Prekybos kliūčių reglamentas – teisinė priemonė, suteikianti ES bendrovėms, pramonės sektoriams, asociacijoms ir valstybėms narėms teisę Komisijai pateikti skundą dėl prekybos kliūčių trečiojoje šalyje. Jeigu skundas atitinka priėmimo kriterijus, Komisija išnagrinėjusi atvejį nustato, ar esama įrodymų, kad pažeidžiamos tarptautinės prekybos taisyklės ir dėl to daromas neigiamas poveikis ar žala prekybai ir ar veiksmai atitinka ES interesus. Jeigu atlikus šią procedūrą nusprendžiama, kad tarptautinės prekybos taisyklių laikymuisi užtikrinti ir daromai žalai atitaisyti būtina imtis veiksmų, gali būti imamasi atitinkamų priemonių, kurios gali būti ginčų sprendimo procedūros inicijavimas.

Kol kas **pagal Prekybos kliūčių reglamentą** pradėtos **24 patikrinimo procedūros** dėl įvairių prekybos partnerių (pvz., Brazilijos, Kanados, Japonijos, Turkijos) taikomos prekybos praktikos. 2020 m. pradėti ir 2021 m. baigti du patikrinimai.

- Pavyzdžiai. Saudo Arabija ir plytelės, Meksika ir tekila. 2021 m. gegužės 5 d. Komisija užbaigė tyrimus dėl Saudo Arabijos priemonių⁷⁰, kuriomis apribotas ES keraminių plytelių patekimas į rinką, ir Meksikos priemonių⁷¹, kurios turėjo poveikio tekilos eksportui į ES. Šie tyrimai buvo pradėti gavus atitinkamų verslo asociacijų (t. y. Europos keramikos pramonės asociacijos (*Cerame-Unie*) ir Europos aludarių asociacijos) skundus, o juos atlikus išaiškinta teisinė padėtis ir trečiosios šalies taikomų priemonių ekonominis poveikis. Atlikus tyrimus nustatyta, kad Saudo Arabijos nauji techniniai reglamentai trukdė 75–80 proc. ES keraminių plytelių eksporto, kurio vertė 120–150 mln. EUR per metus, ir darė poveikį dideliame skaičiu ES MVĮ, o Meksikos atsisakymas išduoti į ES eksportuojamos tekilos eksporto sertifikatus gali būti laikomas eksporto apribojimu, draudžiamu pagal PPO taisyklę.

Atlikus abu tyrimus, **Komisijai bus lengviau pasiekti, kad šios kliūtys būtų pašalintos.** Dabar Komisija bendradarbiaus su Saudo Arabija, siekdama užtikrinti, kad šios kliūtys būtų pašalintos: vykdys derybas arba iškels bylą PPO. Komisija taip pat stebės dar nepatvirtintas administracines procedūras Meksikoje, siekdama užtikrinti, kad jomis minėtoji prekybos kliūtis būtų pašalinta.

D. Patekimo į rinką partnerystės veikimas ir poveikis 2020 m.

Nepaisant COVID-19 pandemijos sukeltų sunkumų, 2020 m. buvo pasiekta apčiuopiamų rezultatų, nes Komisija, valstybės narės ir įmonės toliau bendradarbiavo patekimo į rinką patariamose grupėse Briuselyje, taip pat daugelyje patekimo į rinką grupių, kurioms vadovauja už prekybą atsakingos ES delegacijų komandos, o suinteresuotieji subjektai teikė informaciją apie tikrą padėtį šalyse partnerėse.

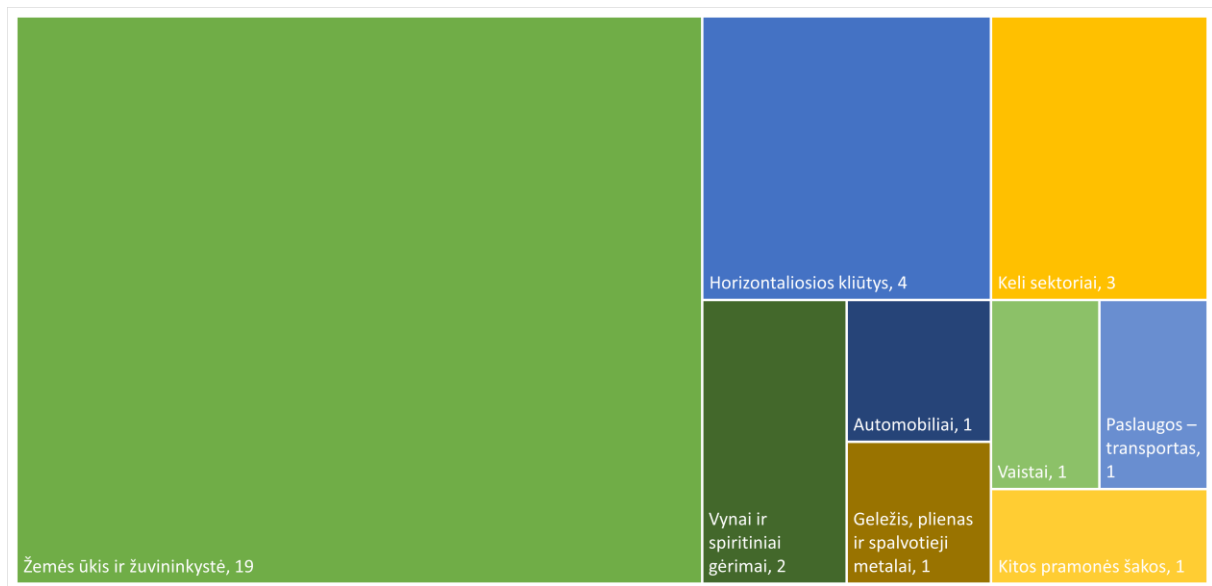
Vertinant **2020 m. pašalintų kliūčių geografinį pasiskirstymą**, 4 kliūtys buvo pašalintos Egipte, 3 Jungtiniuose Arabų Emyratuose, po 2 Indijoje, Indonezijoje, Irane, Kuveite, Rusijoje ir Saudo Arabijoje, po vieną – 14-oje kitų šalių. Beveik pusė pašalintų kliūčių (15) buvo Pietų Viduržemio jūros ir Artimųjų Rytų regione, nes Komisija taip reaguoja į kylančią protekcionizmo tendenciją šiame strateginiame regione. Septynios kliūtys pašalintos Pietų ir Pietryčių Azijoje.

Kaip ir ankstesniais metais, daugiausia kliūčių pašalinta ir dėl to **daugiausia naudos gauta žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriuje**, kuriame pašalintos kliūtys sudarė beveik 60 proc. visų pašalintų kliūčių. Septynios pašalintos kliūtys (penktadalis) buvo horizontaliosios arba kelių sektorių kliūtys.

⁷⁰ https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/may/tradoc_159564.pdf

⁷¹ https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/may/tradoc_159563.pdf

6 diagrama. Pašalintų kliūčių skaičius pagal sektorių (2020 m.)

Apskritai, kaip parodė Europos Komisijos atlikta **ekonometrinė analizė**⁷², dėl to, kad 2014–2019 m. pašalinta nemažai kliūčių⁷³, **2020 m. eksportas iš Europos Sąjungos buvo 5,4 mlrd. EUR didesnis nei būtų buvęs, jeigu tos kliūtys nebūtų panaikintos**. Šis papildomas 5,4 mlrd. EUR vertės ES eksportas – apčiuopiamas rezultatas, pagal patekimo į rinką partnerystę pasiektas Komisijos, valstybių narių ir įmonių pastangomis dėl įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo.

IV.2. Lengvesnės sąlygos teikti skundus. Vieno langelio sistema

Pradėta naudoti vieno langelio sistema padeda nukreipti ir sutelkti išteklius prekybos kliūtimis šalinti...

2020 m. lapkričio 16 d. pradėjus naudoti **vieno langelio sistemą**⁷⁴ (VLS), turėtų dar labiau pagerėti Komisijos bendravimas su suinteresuotaisiais subjektais, skundų dėl kliūčių patekti į rinką ir PDV įsipareigojimų pažeidimų, taip pat skundų, susijusių su reikalavimų pagal ES bendrąją lengvatų sistemą (BLS) nesilaikymu, teikimas. VLS sukurta siekiant užtikrinti, kad Komisija nagrinėdama skundus galėtų remtis tvirta įrodymų baze, taigi tais atvejais, kai mano esant priešasčių veikti, turėtų galimybę veikti sparčiau ir veiksmingiau. Be to, vieno langelio mechanizmas ir Komisijos pateiktos gairės padeda įveikti daugeliui suinteresuotųjų subjektų kildavusį sunkumą nustatyti tinkamus kanalus ir informaciją, kurios iš jų tikimasi teikiant skundą ir sekant jo nagrinėjimo eigą.

Kuriant VLS taip pat naudingas racionalesnis požiūris į vadovavimą su kliūčių šalinimu susijusiam darbui Prekybos generaliniame direktorate ir kitose Komisijos tarnybose, kurios rūpinasi galimomis

⁷² Metodika taikoma tik prekybai prekėmis, pagal šią metodiką negalima įtraukti sudėtingų horizontaliųjų kliūčių, kurios daro poveikį prekėms, ir kliūčių, susijusių ne tik su prekėmis.

⁷³ Analizė apima 130 kliūčių, pašalintų 2014–2019 m. Atliekant šią analizę kiekybiškai galima įvertinti tik kai kurias kliūtis, t. y. tas, kurios daro poveikį ES prekių eksportui ir kurios neturi horizontalaus poveikio. Analizė neapima 2020 m. pašalintų kliūčių, nes po kliūties panaikinimo reikia bent vienu išties metų duomenų, kad būtų galima nustatyti poveikį prekybai.

⁷⁴ Žr. veiklos gaires: Veiklos gairės, https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/form-assets/operational_guidelines.pdf

kliūtims. Nors nuolat peržiūrimos visos kliūtys, kai kurioms kliūtims teikiamas pirmumas dėl jų teisinės reikšmės, ekonominės ar sisteminės svarbos ir galimybių jas pašalinti.

...todėl lengviau parengti geriau pagrįstas bylas...

VLS galima naudotis per internetinę platformą „Access2Markets“ (žr. III skyriaus A dalį), kurioje skundus galima pateikti internetu⁷⁵. Po to, kai 2020 m. vasarą buvo paskelbta apie šią sistemą, dėl galimų skundų per VLS kreiptasi daugiau kaip 60 kartų ir gauta 17 oficialių skundų.

...taip pat Komisija gali reaguoti greičiau ir veiksmingiau...

Dėl vieno langelio sistemos jau vyksta tikri pokyčiai Komisijos darbe šalinant kliūtis. Kaip matyti iš toliau pateikto pavyzdžio, anksti gavus tinkamos informacijos, galimybės sėkmingai pašalinti kliūtis naudojantis visais galimais oficialiais ir neoficialiais kanalais yra didesnės.

- Pavyzdys. Egiptas ir keraminės plytelės. Naujas pavyzdys – Egipto taikytas laikinas keraminių plytelių importo draudimas. ES bendrovės, veikdamos per jų pramonės asociaciją ir naudodamosi naująja vieno langelio principu veikiančia priemone, galėjo veikti greitai ir, remdamosi skundo forma, įstengė surinkti reikiamą informaciją vos per kelias dienas po to, kai Egiptas paskelbė minėtąsias priemones. Todėl Komisija, padedama ES delegacijos, anksti ėmėsi bendradarbiauti su Egipto valdžios institucijomis, be kita ko, naudodamasi diplomatiniais ryšiais ir keisdamosi raštais. 2021 m. kovo mėn., po pradinio trijų mėnesių laikotarpio, Egiptas nusprendė nepratęsti šios priemonės galiojimo, todėl dabar ji nebegalioja.

Vis dėlto pažymėtina, kad visi oficialūs skundai kol kas pateikti dėl kliūčių patekti į rinką, bet ne dėl darnaus vystymosi, o tai rodo, kad toje srityje galimos bylos dar sudėtingesnės, be to, verslo suinteresuotieji subjektai geriau susipažinę su esama patekimo į rinką užtikrinimo veikla. Komisija reguliariai peržiūri savo veiklos gaires dėl VLS ir, prireikus, jas koreguoja atsižvelgdama į suinteresuotųjų subjektų pastabas⁷⁶. Tai svarbu, nes naujoji skundų teikimo sistema susieta su įmonių ir kitų suinteresuotųjų subjektų atsakomybe už tai, kad, kiek įmanoma, būtų keliamos tinkamai argumentuotos ir įrodymais pagrįstos bylos. Tai padarius, Komisija bus tinkamai pasirengusi reaguoti. Be to, Komisija visada pasilieka teisę veikti savo iniciatyva (pradėdama *ex officio* bylas) dėl kliūčių, susijusių tiek su patekimu į rinką, tiek su įsipareigojimų dėl PDV pažeidimais.

V. Dvišalis ir daugiašalis prekybos įsipareigojimų vykdymo užtikrinimas: ginčų sprendimas⁷⁷

Komisijos naujo požiūrio į įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą esmė – veiksmingas pradinės grandies darbas siekiant užtikrinti įgyvendinimą, užkirsti kelią galimoms kliūtims ir šalinti esamas

⁷⁵ Skundai dėl patekimo į rinką ar PDV įsipareigojimų pažeidimų dabar gali būti teikiami internetu, naudojantis portale „Access2Markets“ pateikiamomis atitinkamomis formomis.

⁷⁶ Pirmas atnaujinimas atsižvelgiant į suinteresuotųjų subjektų pastabas atliktas rugsėjo mėn. ir yra pateikiamas adresu: <https://ec.europa.eu/trade/trade-policy-and-you/contacts/chief-trade-enforcement-officer/>.

⁷⁷ Visų pirma PPO bylų, kuriose ES dalyvauja kaip skundo pateikėja arba atsakovė, ir bylų pagal ES dvišalius susitarimus išsami santrauka pateikiama naujausioje ES aktyvių ginčų sprendimo bylų apžvalgos redakcijoje, skelbiamoje Prekybos GD interneto svetainėje: (<https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/dispute-settlement/>).

kliūtis, kol jos dar neįsigalėjo. Tačiau šis darbas turi būti papildomas veiksmingomis ginčų sprendimo teisinėmis procedūromis, kuriomis prireikus būtų galima pasinaudoti.

V.1. Naudojimas ginčų sprendimo procedūromis

A. Ginčų sprendimas PPO

Siekiant veiksmingo vykdymo užtikrinimo, PPO ginčų sprendimo procedūra tebėra svarbi, nepaisant šiuo metu vykstančio Apeliacinio komiteto veiklos blokavimo

PPO ginčų sprendimo sistemoje pateikiami ginčo šalims privalomi **nepriklausomi ir nešališki sprendimai**, kurie gali būti **skundžiami**, taip užtikrinant jų **kokybę ir legitimumą**.

PPO suteikia patikrintą ir išmėgintą ginčų sprendimo sistemą, kuria ES gali naudotis, kad užtikrintų savo PPO teisių vykdymą, kai kiti PPO nariai nesilaiko įsipareigojimų. Iki 2021 m. birželio mėn. ES buvo pradėjusi 104 iš 600 nuo 1995 m. PPO pradėtų ginčų sprendimo procedūrų.

Šioje ataskaitoje nagrinėjamu laikotarpiu **ES pradėjo reikšmingą skaičių ginčų sprendimo procedūrų**. Nors COVID-19 pandemija neišvengiamai paveikė PPO ginčų sprendimo grafikus, ES aktyviai skatino ir palaikė PPO taikomas priemones, kuriomis siekta užtikrinti, kad ginčai būtų sprendžiami įprastai, pvz., rengiant virtualius ar mišrius kolegijų posėdžius.

PPO ginčų sprendimo procedūros

- **Toliau vyko kolegijų posėdžiai kai kuriose ES inicijuotose ginčų sprendimo procedūrose**, be kita ko: prieš Turkiją Vaistinių preparatų byloje (DS583); prieš Kolumbiją dėl antidempingo muitų, taikomų užšaldytoms gruzdintoms bulvytėms iš Belgijos, Vokietijos ir Nyderlandų (DS591); prieš Indiją dėl pernelyg didelių tarifų, jos taikomų tam tikroms informacinių ir ryšių technologijų sektoriaus prekėms (DS582); taip pat prieš JAV dėl tam tikrų priemonių, taikomų plieno ir aliuminio produktams (DS548), ir antidempingo bei kompensacinių muitų, taikomų prinokusioms alyvuogėms iš Ispanijos (DS577).

- ES pasistengė, kad jos ginčas dėl Indonezijos taikomo nikelio rūdos eksporto draudimo, taip pat dėl Indonezijos perdurbimo šalyje reikalavimų, susijusių su nikelio ir geležies rūda, **peritų į kolegijos etapą**. 2021 m. balandžio 29 d. Indonezijoje buvo suburta kolegija dėl priemonių, susijusių su žaliavomis (DS592).

- 2020 m. spalio mėn. **ES ginče su JAV** dėl didelių civilinių orlaivių (DS353) PPO ginčų sprendimo taryba leido ES sustabdyti su JAV susijusių nuolaidų taikymą beveik iki 4 mlrd. USD per metus. Po to, kai 2020 m. lapkričio 10 d. ES faktiškai ėmė taikyti atsakomąsias priemones, o 2021 m. kovo 5 d. ES ir JAV abipusiškai sustabdė atsakomųjų priemonių taikymą keturių mėnesių laikotarpiui, 2021 m. birželio 15 d. pasiektas susitarimas dėl bendradarbiavimo sistemos didelių civilinių orlaivių srityje, pagal kurį atsakomųjų priemonių taikymas sustabdomas dar penkeriems metams.

B. Dvišalių ginčų sprendimas

2020 m. Komisija tęsė ginčų nagrinėjimo darbą pagal dvišalių prekybos susitarimų nuostatas dėl ginčų sprendimo...

Pagal ginčų sprendimo procedūras, nustatytas 31-ame iš 37-ių į šią ataskaitą įtrauktų ES prekybos susitarimų, pirmumas teikiamas konsultuojantis pasiektiems abiem pusėms priimtiniams sprendimams. Tai įmanoma bylose, kuriose abi pusės geranoriškai nusiteikusios greitai panaikinti disbalansą ir pašalinti prekybos kliuvinius, aptiktus stebint atitiktį tų susitarimų reikalavimams.

Jeigu konsultuojantis pasiekti abiem pusėms priimtina sprendimą atrodo neįmanoma, bet kuri pusė gali prašyti sudaryti ginčo sprendimo kolegiją.

Nuo 2018 m. ES yra prašiusi išspręsti ginčą pagal keturis dvišalius prekybos susitarimus: asociacijos susitarimą su **Ukraina**, laisvosios prekybos susitarimą su **Korėjos Respublika**, ekonominės partnerystės susitarimą su **Pietų Afrikos vystymosi bendrija (SADC)**⁷⁸ ir asociacijos susitarimą su **Alžyru**. 2020 m. ir 2021 m. pradžioje, be kita ko, imtasi šių veiksmų:

- 2020 m. balandžio mėn. ES paprašė pagal ES ekonominės partnerystės susitarimą su Pietų Afrikos vystymosi bendrija (SADC)⁷⁹ įsteigti arbitražo kolegiją su **Pietų Afrikos muitų sąjunga (SACU)**⁸⁰ dėl apsauginių priemonių, taikomų ES paukštienos eksportui. Kolegijos atrankos procesas, laikinai sustabdytas dėl visuomenės sveikatos padėties, atnaujintas 2020 m. lapkričio 22 d. ir šiuo metu vyksta;

⁷⁸ ES ir SADC EPS taikomas ES ir šešioms Pietų Afrikos vystymosi bendrijai (SADC) priklausančioms šalims: Esvatiniui, Botsvanai, Lesotui, Mozambikui, Namibijai ir Pietų Afrikai.

⁷⁹ <https://www.sadc.int/about-sadc/overview/>)

⁸⁰ 5 SADC narės (Botsvana, Lesotas, Namibija, Pietų Afrika ir Esvatinis) sudarė muitų sąjungą.

- taip pat 2020 m. birželio mėn. Komisija pasinaudojo pagal susitarimą su Alžyru įkurta Asociacijos taryba, kad išspręstų klausimus, susijusius su tam tikromis importo ribojamosiomis priemonėmis, tarp jų **Alžyro** nustatytu automobilių importo draudimu. Todėl 2021 m. keliais raundais vyko 2020 m. rugsėjo mėn. prasidėjusios konstruktyvios ES ir Alžyro diskusijos dėl visų ginčijamų priemonių, siekiant ginčą išspręsti draugiškais susitarimais;
- uždelsusi, be kita ko, dėl COVID-19 pandemijos, ekspertų kolegija 2021 m. sausio mėn. paskelbė sprendimą dėl **Korėjos** ES iškeltoje byloje dėl Korėjos įsipareigojimo pagal LPS ratifikuoti pagrindines TDO konvencijas ir dėl profesines sąjungas reglamentuojančių teisės aktų; žr. II.2 poskyrio C dalį;
- **Ukrainos** byloje kolegija 2020 m. gruodžio 11 d. priėmė ES palankų sprendimą dėl medienos eksporto į ES draudimo. 2021 m. birželio 29 d. Ukraina raštu informavo ES apie pažangą įgyvendinant arbitražo kolegijos sprendimą, tačiau negalėjo pranešti apie jokią priemonę, kurios ėmėsi, kad kolegijos sprendimo būtų laikomasi.

Ginčo su Ukraina sprendimo byla

2005 m. Ukraina pradėjo taikyti kelių rūšių neapdirbtos ir pjautinės medienos eksporto draudimą. 2015–2017 m. Ukraina išplėtė produktų, kuriems taikomas šis **eksporto draudimas**, apimtį ir šį draudimą ėmė taikyti **visos neapdirbtos medienos eksportui**. Kai politinėmis pastangomis išspręsti šio klausimo nepavyko, 2018 m. lapkričio 22 d. Komisija nusprendė pradėti ginčo su Ukraina sprendimo procedūrą pagal dvišalį ES ir Ukrainos asociacijos susitarimą (2020 m. sausio 28 d. buvo įsteigta arbitražo kolegija).

Požiūris, kurio šioje byloje laikėsi Europos Komisija, buvo grindžiamas ne vien **tvirtu teisiniu pagrindu**, bet ir Ukrainos taikomo eksporto draudimo **ekonominiu poveikiu**. Nors tuo metu Ukraina tapo antru pagal dydį (apdirbtos) spygliuočių medienos importo šaltiniu Kinijai, neapdirbtos medienos importas iš Ukrainos į ES sumenko nuo 2 mln. tonų 2015 m. (14 proc. ES importo) iki vos 2 000 tonų 2019 m., o tai galėjo smarkiai paveikti atitinkamų žaliavų prieinamumą ES medienos apdirbimo pramonėje.

2020 m. gruodžio 11 d. paskelbtame galutiniame sprendime arbitražo kolegija padarė išvadą, kad Ukrainos neapdirbtos medienos eksporto draudimas buvo nesuderinamas su ES ir Ukrainos asociacijos susitarimo 35 straipsniu, kuriame draudžiama taikyti eksporto draudimus. Sprendime taip pat **išaiškinta**, kad **atitinkamos išimtyms netaikomos**, ir atmetas Ukrainos teiginys, kad neapdirbtos medienos eksporto draudimas teisėtai nustatytas siekiant apsaugoti Ukrainos miškus. Kolegija šią argumentaciją palaikė tik dėl itin siauro ankstesnio eksporto draudimo, taikomo dešimties retai prekiaujamų rūšių pjautinei medienai.

Ši byla iliustruoja ES politiką imtis **ryžtingų veiksmų kovojant su eksporto apribojimais**, keliančiais **sistemine grėsmę** tarptautinei prekybai. Tai taip pat atsiskleidė ES ir kitų prekybos partnerių veiksmuose kovojant su tam tikrais Kinijos taikomais apribojimais žaliavoms arba – neseniai – ES PPO pradėtoje ginčo sprendimo byloje dėl Indonezijos taikomo nikelio rūdos eksporto draudimo (DS592; žr. interparą apie PPO ginčų sprendimo procedūras).

V.2. PDV srities arbitrų ir ekspertų rezervų atnaujinimas

2020 m. gruodžio mėn. Komisija pakvietė teikti paraiškas, susijusias su poreikiu atnaujinti arbitrų rezervą ir atskirą PDV ekspertų rezervą, kurie yra skirti ginčų sprendimo kolegijoms pagal prekybos susitarimus, kurių šalis yra ES. Iš patyrusių įvairių šalių teisėjų ir akademikų sudaryta atrankos kolegija išnagrinės paraiškas ir patvirtins kandidatų tinkamumą būti paskirtiems.

Laikydamosi pažado užtikrinti lygų atstovavimą arbitraže, Komisija stengsis užtikrinti lyčių pusiausvyrą Tarybai siūlydama arbitrų ir ekspertų sąrašus, taip pat skirdama arbitrus arba ekspertus su PDV susijusiuose ginčiuose.

V.3. Reagavimas į ginčų sprendimo kliūtis

PPO apeliacinio komiteto veiklai užstrigus, Europos Sąjunga viena iš pirmųjų stengėsi rasti būdą laikinai išspręsti problemą, kol bus priimtas ilgalaikis sprendimas...

Blokuojant narių paskyrimą, PPO apeliacinis komitetas nebegali veikti nuo 2019 m. gruodžio mėn. Todėl kai pralaimėjusioji šalis skundžia kolegijos ataskaitą neveikiančiam Apeliaciniam komitetui ir nesutinka su apeliaciniu arbitražu pagal PPO taisykles, privaloma išvada ginčiuose gali būti nepasiekta. Vis daugiau tokių bylų šiuo metu išnagrinėti neįmanoma, o tai neigiamai veikia tarptautinės prekybos

aplinkos stabilumą ir nuspėjamumą. Šią problemą siekiama spręsti toliau aprašytu daugiašaliu laikinuoju susitarimu dėl apeliacinio arbitražo.

A. Tarpininkavimas dėl daugiašalio laikinojo susitarimo dėl apeliacinio arbitražo

Pagal daugiašalį laikinąjį susitarimą dėl apeliacinio arbitražo dalyviams sukuriama PPO taisyklės atitinkanti privaloma ir nepriklausoma ginčų sprendimo sistema ir suteikiama galimybė teikti apeliacinius skundus...

2020 m. balandžio mėn. ES ir kitų PPO narių grupė sudarė **daugiašalį laikinąjį susitarimą dėl apeliacinio arbitražo**. Pagal šį susitarimą, prie kurio gali prisijungti bet kuri PPO narė, dalyviai įsipareigoja visus apeliacinius skundus tarpusavio PPO ginčiuose nagrinėti naudodamiesi apeliaciniu arbitražu pagal PPO taisykles, kol Apeliacinis komitetas negali visapusiškai veikti.

Laikantis galiojančių PPO taisyklių, **pagal laikinąjį susitarimą išlaikoma susitarimo dalyvių teisė tol, kol Apeliacinis komitetas negali visapusiškai veikti, PPO ginčiuose teikti apeliacinius skundus**, taip pat teisė į privalomą ir nepriklausomą prekybos ginčų sprendimą. Taigi, nepaisant Apeliacinio komiteto krizės, ES kitų laikinojo susitarimo dalyvių atžvilgiu ir toliau naudojasi PPO taisyklės atitinkančia visiškai veiksminga dviejų pakopų ginčų sprendimo sistema. Be to, išlaikydamas susitarimo dalyvių galimybę taip išspręsti ginčus, laikinasis susitarimas apskritai padeda užtikrinti stabilumą ir išsaugoti taisyklėmis grindžiamą prekybą. Iki 2021 m. birželio 30 d. prie laikinojo susitarimo buvo prisijungusios 25 PPO narės⁸¹. Tarp jų yra tų, kurios daugiausia naudojasi PPO ginčų sprendimo procedūra ir sukuria maždaug pusę pasaulio bendrojo vidaus produkto. 2020 m. liepos mėn. dalyvaujančios PPO narės sukūrė 10-ies narių nuolatinį apeliacijos arbitražų rezervą, iš kurio kiekvienoje byloje atsitiktine tvarka išrenkami trys arbitrai apeliaciniams skundams, kuriems taikomas laikinasis susitarimas, nagrinėti.

Laikinasis susitarimas įgyvendintas keliuose ginčiuose, kurių abi šalys yra šio susitarimo dalyvės, pasirašius apeliacinio arbitražo susitarimus, atitinkančius laikinojo susitarimo modelį. Vienas iš tokių ginčų – ES Kolumbijai iškelta byla dėl antidempingo muitų, taikomų iš tam tikrų ES valstybių narių importuojamoms užšaldytoms gruzdintoms bulvytėms (DS591). Taigi jei šios bylos kolegijos etape bus priimtas ES palankus sprendimas, Kolumbija negali siekti panaikinti tokios baigties teikdama apeliacinį skundą neveikiančiam Apeliaciniam komitetui.

B. ES vykdymo užtikrinimo reglamento stiprinimas

Tam tikri ES vykdymo užtikrinimo reglamento pakeitimai leidžia ES atremti partnerių pastangas neleisti PPO ar dvišaliuose ginčiuose pasiekti galutinio sprendimo

Iš dalies pakeisdama **Vykdymo užtikrinimo reglamentą** ES išplėtė savo galimybes ryžtingiau naudotis savo tarptautinėmis teisėmis ir užtikrinti jų vykdymą. **Pakeitimais**, padarytais Reglamentu (ES) 2021/167, kuris įsigaliojo 2021 m. vasario 13 d., stiprinami ES pajėgumai veikti dviem svarbiais aspektais.

⁸¹ ES, Australija, Beninas, Brazilija, Kanada, Kinija, Čilė, Kolumbija, Kosta Rika, Ekvadoras, Europos Sąjunga, Gvatemala, Honkongas (Kinija), Islandija, Meksika, Juodkalnija, Naujoji Zelandija, Nikaragva, Norvegija, Pakistanas, Singapūras, Šveicarija, Ukraina, Urugvajus ir Peru.

- Pirma, dėl pakeitimų ES gali sustabdyti arba atšaukti savo įsipareigojimų prekybos partneriui vykdymą, jeigu pažeidžiamos tarptautinės prekybos taisyklės arba to prekybos partnerio įsipareigojimai ES, kai tas prekybos partneris bando trukdyti galutinai ir su privalomomis išvadomis užbaigti atitinkamus ginčo sprendimo procesus, nepaisant to, ar procesai vyksta pagal PPO susitarimą dėl ginčų sprendimo, ar pagal dvišalius arba regioninius prekybos susitarimus. Kitaip tariant, pakeitimai aktualūs situacijose, kai, nepaisant ES geros valios ir didžiausių pastangų, privalomo sprendimo prekybos ginče dėl pažeistų ES teisių pasiekti nepavyksta. Taip gali įvykti, jeigu kita ginčo šalis (ES prekybos partneris) nesiima reikiamų veiksmų (pvz., atsisako paskirti arbitrus pagal ES tarptautinį prekybos susitarimą) arba neveikiančiam PPO apeliaciniam komitetui pateikia apeliacinį skundą dėl PPO kolegijos ataskaitos ir nesutinka su laikinu apeliaciniu arbitražu pagal PPO susitarimo dėl ginčų sprendimo 25 straipsnį. Vykdomo užtikrinimo veiksmais, t. y. sustabdžius arba atšaukus ES įsipareigojimų atitinkamam prekybos partneriui vykdymą, bus veiksmingai ginami ES ekonominiai interesai.
- Antra, tais pakeitimais taip pat išplečiama galimų atsakomųjų priemonių taikymo sritis: ES leidžiama imtis atsakomųjų priemonių prekybos paslaugomis srityje ir dėl tam tikrų su prekyba susijusių INT aspektų. Taigi ES vykdomo užtikrinimo priemonių arsenalas yra gerokai platesnis ir geriau pritaikytas prie šiuolaikinės žinių visuomenės. Tokios priemonės numatomos, nes ES rimtai žiūri į tai, kad jos prekybos partneriai laikytųsi įsipareigojimų.